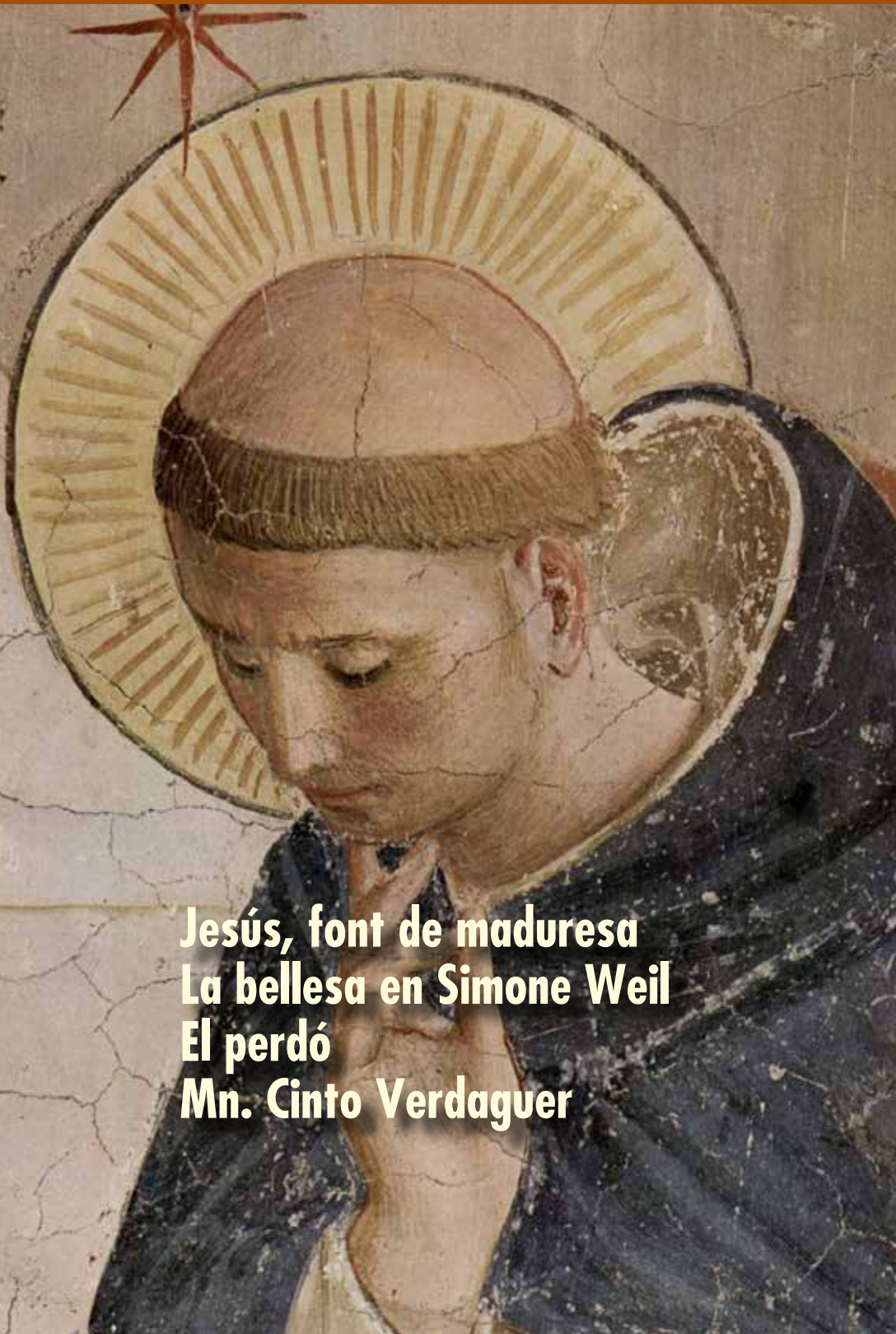

CATALUNYA FRANCISCANA

ANY LXI - NÚM. 279 - SEGON QUADRIMESTRE DE 2025

**Jesús, font de maduresa
La bellesa en Simone Weil
El perdó
Mn. Cinto Verdaguer**

Foto coberta:
"Sant Domènec" de Fra Angélico.
Convent de Sant Marc, Florència.

ÍNDEX

EDITORIAL

GRATUÏTAT

Josep Manuel Vallejo 41

ESPAI FRANCISCÀ

Articles

EL PENEDIMENT

Eduard Rey 42

LAS CLARISSAS DE PEDRALBES...

Josep Lluís Bronchal 44

HAN KANG Y LA ESCRITURA

José Vicente Clemente 47

LA BELLESA EN EL PENSAMENT DE SIMONE WEIL

Pau Matheu 49

EL PERDÓ

Llorenç Sagalés 58

UNA SOLA LLENGUA?

Jacint Duran 65

MOSSÈN CINTO VERDAGUER

Òscar Bernaus 66

LES AVENTURES DE FRA BONIFACI ECHARRI

Eduard Rey 73

ESPAI CENTRAL: RECERCA 91

JESÚS, FONT DE MADURESA I CREIXEMENT

Josep Manuel Vallejo

LLIBRES

EL LOCO DE DIOS, EN EL FIN DEL MUNDO 79

MISSA ET MENSA 81

UNA BIBLIOTECA EN EL OASIS 82

ORAR CON CLARA DE ASÍS 83

EL CÁNTICO "AUDITE POVERELLE"... 83

¿QUÉ HACES FRANCISCO? 84

ORAR A LO LARGO DE LA VIDA... 84

EDITA:
Caputxins de Catalunya i Balears
www.caputxins.cat

DIRECTOR:
Josep Manuel Vallejo

CONSELL DE REDACCIÓ:
Montse Andreu
Marta Palau
Òscar Bernaus

REDACCIÓ I ADMINISTRACIÓ:
Avda. Diagonal, 450
08006 Barcelona
Telèfon 934 161 812
conselldeiaics@caputxins.cat

PREUS DE SUBSCRIPCIÓ:
Normal: 25 €
De suport: 35 € per amunt

Dipòsit legal: B. 8297-59

EDITORIAL

GRATUITAT

FRA JOSEP MANUEL

// ...Quan facis un dinar o un sopar, no hi cridis els teus amics o els teus germans... Et podrien tornar la invitació i ja tindries la recompensa. Més aviat, quan facis un banquet, convida-hi pobres, invàlids, coixos, cecs... que no t'ho poden recompensar..." (Lc 14,12).

Jesús és bastant original i sorprenent. Ens convida a la gratuïtat i a fer les coses sense esperar rebre res a canvi. També ho fa quan ens exhorta a

estimar els enemics, gratuïtament, sense esperar agraïment. En el Sermó de la Muntanya (Mt 6) ens exhorta a fer les coses bones –caritat, dejuni i oració– en el secret, sense cercar aplaudiment. Els que ho fan per fer-se veure, ja tenen la recompensa, els que ho fan gratuïtament, en el secret, rebran una recompensa molt més gran de part de Déu. La gratuïtat és la marca de qualitat de la nostra vida cristiana.

EL PENEDIMENT

FRA EDUARD REY

“El arrepentimiento no existe”, això ho vaig trobar a la portada d'un llibre que tenia un frare a l'habitació. Era una biografia de Santiago Carrillo, un home que a la seva època madura va fer un bon paper però que a la seva època de joventut, segons sembla, portava crims de sang. No sé el context exacte de la frase, però em va sobtar, com a portada, entre cometes, com si fos una frase d'ell: “El arrepentimiento no existe”.

Em sembla que a mesura que el nostre món va perdent el referent de Jesús, coses com el perdó o el penediment cada vegada van perdent més el seu sentit. Si un no té l'experiència de ser perdonat per algú, llavors el penediment acaba sent una pura humiliació. Reconèixer que he fet alguna cosa malament, reconèixer que m'he equivocat és una experiència humiliant, ho és. Només té sentit si aquesta experiència, aquest moment d'humiliació va a parar a un moment de reconciliació, a un moment que porta pau, a un moment en què un se sent estimat.

Aquesta frase em va fer pensar al trobar-la justament el dia abans de llegir l'evangeli del Fill Pròdig. De fet, viscut cristianament, la base del penediment no és tant un sentiment, com una cosa molt freda i objectiva: reconèixer que m'he equivocat. I això, d'entrada, és quelcom molt fred, molt objectiu: m'he equivocat, allò que he fet no ho he fet bé. I és un reconeixement que, certament, ens pot fer dolor, però, precisament, si ens en fa, és que estem sans encara. Vol dir que tenim els referents ben posats.

Tenim la convicció que en el cor de cada persona hi ha una veu, per dir-ho d'alguna manera, que ens diu el que està bé i el que està malament, una veu que hem de saber escoltar, i una veu que no coincideix amb les nostres opinions o amb els nostres pensaments, perquè en algun moment donat ens pot acusar, ens pot dir que això no ho hem fet bé. I el penediment comença per aquí. I em sembla que viscut cristianament és una de les grans experiències de la vida, perquè sentir-se perdonat, sentir que Déu ens estima fins i tot quan no ho mereixem, és una de les experiències clau de la fe cristiana. Nosaltres voldríem sempre merèixer l'amor, voldríem sempre que se'ns donés allò que ens hem guanyat, com el fill gran de la paràbola del Fill Pròdig, que ha estat sempre al costat del pare i es creu que té uns drets per això. I el pare li diu: “Fill meu, si tot el que és meu és teu.” D'alguna manera el pare li diu: “Per què has estat vivint com un criat quan ets fill? Per què has estat vivint pensant que t'havies de guanyar el meu amor i pensant que mai hi arribaves quan de fet el meu amor el dono gratuïtament?” El fill gran no sé si s'ha de penedir pròpiament, però ha de fer un canvi de mentalitat forta. Ha de deixar de ser el qui es pensa que es guanya les coses i que té un mèrit, per començar a acceptar que l'amor del pare, que l'amor de Déu, no ens el guanyem, és gratuït.

Potser el fill petit ho tenia més clar això. Crida l'atenció en aquesta paràbola que no s'exigeix al fill petit una gran puresa de sentiments. De fet ell és ambigu, sembla

que se'n va cap al pare perquè té gana, perquè necessita que li doni de menjar. No sembla que realment el que el mogui sigui el penediment. No obstant això, el pare això ho passa per alt. Valora el fet d'haver reconegut, simplement, que s'havia equivocat, i d'haver fet el gest de tornar. I surt corrents a rebre'l.

Si realment, com diu la portada d'aquest llibre, el penediment no existeix, em sembla que ens perdem una de les experiències de la vida per al qui té fe. És aquesta experiència de veure, de sentir, de trobar que Déu ens estima fins i tot quan no ho mereixem.

I només el qui ha experimentat això serà capaç després de perdonar l'altre,

serà capaç després d'estimar, com ens diu l'evangeli, el qui ens ha fet mal, de voler-li el bé. Només aquest serà capaç d'estimar l'altre quan no s'ho mereix. Només el qui ha experimentat aquest amor de Déu.

El penediment existeix, i no és una simple experiència humiliant, una experiència que ens degrada, ni és una experiència que ens anul·la; al contrari, ens posa en la posició de rebre l'amor gratuït de Déu, l'amor que no mereixem. I, des d'aquest amor, començar a mirar el món d'una manera nova, començar a mirar els altres amb la capacitat de perdonar i començar a endevinar què és la vida eterna que se'ns ha promès i que consisteix, bàsicament, en aquest amor gratuït per sempre.

LES CLARISSES DE PEDRALBES, UN TRESOR ESPIRITUAL A PRESERVAR

JOSEP LLUÍS BRONCHAL

La notícia, apareguda fa uns mesos a la premsa, de la probable desaparició de la comunitat de clarisses de Pedralbes, ha provocat incredulitat i confusió en molts dels qui estimem aquest monestir. Personalment m'ha colpit, sobretot pel meu lligam vital. Vaig viure quasi trenta anys al costat mateix del monestir i, d'alguna manera em costa d'entendre que això s'esdevingui, justament dos anys abans de celebrar-se el set-cents aniversari de la seva fundació, l'any 1327 per part de la reina Elisenda de Montcada, quarta muller de Jaume II.

Soc conscient que la crònica manca de vocacions de vida contemplativa passa per una situació complicada arreu del nostre país i en el del món occidental. La crisi profunda de valors en el si de la nostra societat és una de les causes principals, però no pas l'única. Abans, però, d'assenyalar breument com s'ha arribat a aquesta situació, voldria explicar com vaig arribar a viure en un lloc tan privilegiat i emblemàtic.

El meu pare, Santiago, va treballar durant uns quants anys, a finals de la dècada de 1950, a l'horta gran del monestir de Pedralbes, al servei de la comunitat de clarisses, la qual li va facilitar un humil habitatge a la Baixada del Monestir quan el pare es va casar amb la meva mare, Manolita Monge. De petit vaig créixer envoltat per aquelles venerables pedres, acompanyat del meu germà gran, Santiago, i aquest escenari em va marcar en diversos sentits. Vaig fer d'escolà a l'església del monestir, i de jove, de guia del claustre a mitjan dels anys 1970, abans que l'ajuntament es fes càrrec, l'any 1983,

de la gestió del conjunt monumental i de la creació de l'actual Museu.

En aquella època encara hi havia algunes desenes de religioses. Vaig tenir la sort de conèixer i tractar sor Pierrette Prat i Galindo, que en va ser abadesa durant diversos mandats, una dona d'unes qualitats humanes i espirituals excepcionals. Al seu traspàs, esdevingut l'any 2014, vaig coordinar un homenatge a la seva memòria, recollint fins a dotze testimonis diferents i alguns textos seus, publicació que fou editada l'any 2016. Sor Pierrette era una enamorada de Jesús, i per més que el seu desig era que anessin a Pedralbes "moltes joves per continuar aquesta bella història d'amor a Déu", era conscient que no es produïa el relleu generacional. Un dia, que li vaig preguntar sobre aquesta situació, em digué: "El futur? Els temps canvien. No sabem què s'esdevindrà el dia de demà. No ens n'hem de preocupar massa. El Senyor proveirà."

Posteriorment va ser nomenada abadesa sor Montserrat Casas, clarissa de grans qualitats, que va morir el mes de maig del 2024, deixant òrfena la migrada comunitat.

Puc imaginar la tristesa i el desconcert actual d'aquestes germanes clarisses, la sensació d'abandó i d'íntim patiment en haver de deixar per sempre el seu estimat monestir després de tota una vida de viure-hi. Aquests canvis sobtats, psicològicament, no són aconsellables en persones grans. Ignoro qui ha donat l'ordre de tancament del convent de Pedralbes, però em sembla que aquesta decisió s'ha pres d'una manera poc madurada i que és desencertada. El monestir de Pedralbes

ha estat i és un dels principals fogars de l'orde de Santa Clara a Catalunya; la seva relació amb el Consell de Cent barceloní és secular, després que la reina Elisenda el posés sota la seva protecció, i durant segles han estat moltes les generacions de dones notables o senzilles que hi han viscut la seva vocació contemplativa.

Molts es preguntaran quina funció fan les religioses contemplatives en el si de la nostra societat i de l'Església. En una entrevista al diari AVUI del 1989, sor Pierrette Prat tenia molt clar que la seva missió era: "Pregar per la humanitat, per les febleses, les mesquineses, les penes, les lluites de l'home, els malalts, els marginats. Ens encomanem a Déu Nostre Senyor perquè s'apiadi cada dia dels necessitats del món." I afegia que aquesta opció, sense la fe, era absurda i incompreensible; que socialment no s'entengui, no significa negar-la o bandejar-la.

A més, el missatge de Francesc i Clara d'Assís, són encara ben actuals en un món de tants contrastos i desequilibris: pobresa, guerres, imparable canvi climàtic, immigració, opulència, misèria, etc. Les germanes clarisses, o dames pobres, amb el seu testimoni callat ens interpel·len i pregunuen perquè el món sigui més just.

Reprenç ara el que havia apuntat a l'inici, comentant breument els motius pels quals considero que s'ha arribat a aquesta situació de pèrdua de vocacions de la vida contemplativa. Hi veig dos aspectes essencials: el tema social i el tema eclesial. Ho vull fer breument i sense acritud, amb la intenció d'aportar elements per una reflexió serena.

En l'aspecte social, els valors predominants van en una fluctuació i canvis constants. Les generacions es van succeint molt acceleradament, i amb aquestes unes noves maneres de pensar i d'actuar.

El món d'avui ha fet uns canvis tan espectaculars que eren del tot impensables fa algunes dècades. És evident que som en un canvi d'època. Les noves tecnologies han modificat moltes coses en diversos àmbits, tant en sentit positiu com negatiu. El concepte de família ha sofert una transformació radical. La família tradicional, de pare, mare i fills, ha deixat pas a diverses tipologies de nuclis familiars; hi ha una davallada notable de la natalitat, i la transmissió de les creences religioses és gairebé inexistent; els fills creixen sense referents concrets, i sovint de diverses parelles, etc.

En l'àmbit religiós és evident que l'Església catòlica afronta una profunda crisi. És notori que ha perdut part del seu prestigi per qüestions que no s'han fet bé. Les reformes del Concili Vaticà II no sempre s'han desenvolupat al ritme que demanava la societat; predomina el sentit jeràrquic i clerical per sobre del comunitari; el paper de la dona, que és la meitat de la població, continua essent menystingut i poc valorat; hi ha una manca crònica de preveres, i els pocs que hi ha s'han d'ocupar de diverses parròquies; les celebra-

cions acostumen a ser avorridíssimes, i els fidels són majoritàriament grans. D'altra banda, en aquest context, els grups cristians de signe integrista han agafat molt de protagonisme i poder, i no estan interessats a crear comunitats cristianes estables, sinó a fer proselitisme per als seus propis interessos. Paradoxalment, a aquesta constant pèrdua de fidels catòlics, s'ha produït un creixement exponencial de les diverses esglésies de signe evangèlic, moltes vingudes de fora, que omplen a vessar les seves funcions religioses. El contrast esparvera. Tanmateix, no voldria simplificar, perquè entenc que les coses són molt més complexes.

Per acabar voldria fer un prec a qui correspongui a fi que les germanes clarisses de Pedralbes continuïn al seu monestir, i que aquest segueixi essent un lloc de referència del món franciscà a casa nostra. Tant o més important que les bellíssimes pedres gòtiques és la comunitat religiosa que hi habita secularment. La seva desaparició deixa molts ciutadans orfes i més empobrits espiritualment. Fem, doncs, possible que aquestes dames pobres puguin continuar vivint entre nosaltres.

HAN KANG Y LA ESCRITURA

JOSÉ VICENTE CLEMENTE

Us oferim un escrit que ha fet el nostre germà José Vicente Clemente, de la nostra fraternitat caputxina de Palma de Mallorca, en què ens presenta un assaig entorn de l'Esriptura, escrita així, en majúscula, a partir del descobriment de la premi Nobel de literatura del 2024, la coreana Han Kang. Us el presentem en la llengua castellana original en què ha estat elaborat, per la seva qualitat literària i filosòfica, que una traducció desmereixeria del tot. Esperem que sigui un esperó per a la lectura i aprofundiment de l'obra d'aquesta escriptora excepcional.

Toda Escritura es sagrada, levanta la piel de las cosas y muestra su esqueleto hecho de palabras. En ese instante y lugar, emerge, leyéndolas –escuchándolas–, el universo indecible de los hechos callados, de los casos sin suceso.

Ese fondo en superficie de las piedras del arroyo, de las plantas, de la corteza del árbol viejo con sus avcillas e insectos remolones, torpes, trepadores sin vuelo, voladores sin cielo: pasaron los hombres malos haciendo el mal. El mal no es banal, es terrible y monstruoso: los hombres malos –plagas malditas sin redención, maligna compañía. Pasaron, sí, pasaron también por aquí los hombres malos haciendo el mal, dejando bajo las hojas muertas los gusanos recurrentes... Y la misma nieve blanca que cubrió sus rostros morados, acaricia ahora nuestras mejillas, hiela nuestros dedos, nuestros pies... –y vivimos sin consuelo, como heridas abiertas.

Voló un pájaro joven.

Aún no se me secan las lágrimas¹

La creación entera es un gemido de velos de seda blanca que impide el abrir la mano del adiós : la mirada del cielo

1. HAN KANG, *Guardé el anochecer en el cajón*, Ed. Lumen, 2025.

azul, la caricia de la noche, la melancolía de la tarde... Todo, todos, sudarios de blancura mortal.

Toda Escritura, por ser sagrada, no es literatura: no tiene lengua ni habla, ni dice ni cuenta. La Escritura, indescifrable y sola, no se lee, se recita con frenesí orante y, como en el giro loco del der- viche, cobra figura el lugar sacro de la criatura malograda: no son fantasmas, no son recuerdos, no son quimeras. Son realidades, criaturas reales de verdad: panes de compasión, lamentos desesperados de la melancolía: harapos de la misericordia escarnecida, despojada, abandonada en la intemperie herida, rota y sangrante de una interminable crucifixión de la inocencia muerta.

Han Kang ha rescatado la Escritura de las mazmorras de la literatura. Esa Escritura por la que siempre suspiró enamorado Roland Barthes –a veces, como Acteón devorado; y otras, como el estoico y ceniciento Aquiles en el Hades, pero la mar de las veces como Sísifo–. No se trataba de “ver el lenguaje”, ni su forma ni su significancia. La Escritura no se halla en el lenguaje. El lenguaje no es más que el gran prejuicio que hemos de abandonar, cancelando los sentidos y sus conceptos hasta quedarnos sin significados, sin palabras: esos sonidos vanidosos que quieren ponerse siempre, abrazando toda falacia,

en medio del corazón conmovido de las personas, cubriendo de arena la verdad reificadora de la Escritura. Resulta difícil no sólo de comprender, de imaginar, de aceptar, pues va en contra de toda lógica literaria del lenguaje, pero Han Kang ha obrado el milagro de Artemisa de liberar a la Escritura encadenada. Permitiéndole, como a Ifigenia sacerdotisa, mediar entre la verdad, el amor y los hombres.

El lugar de la Escritura es (el libro) la Trascendencia y la lectura que la recita. La intuición de Roland Barthes no fue suficiente. Han Kang, temblorosa y temerosa, abraza el vacío de quedarse sin nada. Acoge la luz y la cruz que produce el dolor de la verdad, volviendo a la vida a un corazón de carne, dando soplo y lágrimas a los restos inertes.

No es la Escritura el lugar del olvido. Con cada lectura –pregaria y rezo– sus

fragmentos van rasgando los velos que impiden habitar el templo que guarda en sus entrañas la Escritura. Rezar es rasgar, es ir más allá de los sonidos y sus sentidos, más allá de las imágenes y sus sombras, de la carne y sus lágrimas. Allí, donde se confunden la luz y la noche, se rasga el último velo que nos separa del *Sanctasanctorum*; allí se alcanza el lugar donde habitan las víctimas inocentes de la Historia, que nada ni nadie puede profanar.

Mientras exista la Escritura habrá salvación. Una matrimonio sagrado y eterno unen Escritura y humanidad en el *templum* de la Trascendencia, donde todo es vacío, silencio y el ser de amor. La vida y su escritura no tienen la última palabra –ni la necesitan–, son el manantial mismo de la bondad infinita que siempre nos viene del Cielo.

LA BELLESA EN EL PENSAMENT DE SIMONE WEIL

PAU MATHEU

“El cel parla de la glòria de Déu l'estelada anuncia el que han fet les seves mans; els dies, l'un a l'altre, es transmeten el missatge, l'una a l'altra se'l revelen les nits”

Salm 19

“I l'aigua alegre del torrent que ens acompanya entona el mateix càntic, misteriós i greu, que l'ànima dels arbres: les veus de la muntanya, en l'alta soledat, en una llengua estrangera, parlen en nom de Déu.”¹

Màrius Torres

Aquests dos poemes –el salm 19 i *Camí de Sant Maurici*, de Màrius Torres– expressen una idea semblant: la bellesa del món parla, ens comunica alguna cosa, ens transmet algun missatge important, i aquest missatge té alguna cosa a veure amb Déu. Simone Weil (1909-1943) pensava de manera similar. I, com veurem, per a ella la bellesa no només ens comunica alguna cosa molt important sobre el món i sobre Déu, sinó que actua en nosaltres de manera decisiva. Penso que és un dels conceptes centrals del seu pensament, i amb aquest text m'agradaria donar algunes claus per entendre en què consisteix aquesta centralitat.

Abans d'arribar a la bellesa, però, explicaré breument alguns aspectes de la seva biografia que ens ajudaran a comprendre altres conceptes importants del seu pensament, relacionats també amb la bellesa, com són *l'atenció* i *la desgràcia*.

1. Torres, Màrius, *Poesies i altres escrits*, Barcelona: Edicions 62, 1993, p. 140.

Simone Weil va néixer el 1909 a París, en el si d'una família jueva no practicant: excepte algunes nocions que va rebre de la seva àvia, la seva educació va ser majoritàriament laica, il·lustrada, hereva de la tradició republicana francesa. Va mantenir sempre, de fet, una concepció molt negativa del judaisme, cosa que contrasta amb la seva sensibilitat envers la resta de tradicions religioses. Durant la seva joventut, i fins a un moment determinat que comentarem més endavant, Weil va mantenir una posició *agnòstica*.

Des de ben jove es va involucrar en lluites socials, primer en el pacifisme i la defensa dels drets humans i després, cada vegada més, en el sindicalisme revolucionari, crític amb l'estalinisme soviètic però d'inspiració marxista. Durant uns anys va dedicar bona part de les seves energies a la lluita obrera, amb l'objectiu de fer possible una revolució que acabés amb l'opressió i instaurés una nova societat justa i igualitària. Amb la finalitat de comprendre les condicions reals d'aquesta revolució, de fet, va anar a Alemanya l'estiu de 1932, on va poder analitzar l'ascens del nazisme i la decadència del partit comunista alemany.

La seva lucidesa, però, va obligar-la a reconèixer, ja el 1934, que la revolució, tal i com l'havia concebuda Marx, estava destinada no només a fracassar, sinó a instaurar un règim encara més opressiu. Segons ella, les causes de l'opressió es troben, d'una banda, en la divisió en el treball entre els que manen i els que obeeixen; i, de l'altra, en la lluita pel poder. La divisió entre els que manen i els que obeeixen no depèn de l'eliminació de la propietat privada, sinó

de l'estructura mateixa de la tècnica de la producció industrial, la màxima expressió de la qual és la *cadena de muntatge*, que redueix els obrers a un mer complement de la màquina. Weil recomanava la pel·lícula *Els temps moderns* de Chaplin, que reflectia a la perfecció, segons ella, l'opressió viscuda a les fàbriques.² La revolució soviètica no va eliminar les cadenes de muntatge ni va proposar una nova tècnica de producció: de fet, Lenin i Stalin celebraven aquesta tècnica com un signe del progrés de les forces productives, condició necessària per a l'establiment del comunisme. D'altra banda, com que la revolució només es pot dur a terme en un sol país, aquest continuarà trobant-se en una lluita pel poder contra la resta de països,

2. Carta del 30 de març de 1936 a Victor Bernard, *La Condition ouvrière*, París: Gallimard, 2002, p. 236.

motiu pel qual haurà de produir tant o més que ells, si no vol ser esclafat.³ Per això, la nova organització política sorgida de la revolució – necessàriament burocràtica, per la gran centralització de la producció, i militar, per les necessitats sorgides de la guerra civil– serà tant o més opressiva que el règim pre-revolucionari.

El 1934, Weil escriu: “Revolució’ és una paraula per la qual es mata, per la qual es mor, per la qual s’envien les masses populars a la mort, però que no té cap significat.”⁴

Abandonada l'esperança de la revolució, i convençuda del fet que una de les causes de l'opressió en les societats industrials es troba en l'estructura mateixa de la tècnica de la producció, en l'estructura de les fàbriques, Weil decideix entrar a treballar com a obrera en diverses fàbriques dels voltants de París. L'experiència, que va durar des del desembre de 1934 fins a l'agost de 1935, li va aportar materials molt valuosos per a pensar com hauria de ser una tècnica de producció no opressiva, i durant els anys següents escriurà diversos textos sobre la qüestió, molt interessants i originals.⁵ Però l'experiència a la fàbrica també li va aportar un coneixement inesperat sobre la condició humana –relacionat, com veurem, amb la bellesa–, un coneixement que esdevindrà central en la seva filosofia: *el coneixement de la desgràcia*. En una carta de 1935 escriu: “Aquesta experiència, que en molts aspectes es correspon amb el que ja m’esperava [...], ha canviat, no aquesta o aquella altra de les meves idees, sinó infinitament més: la perspectiva sen-

3. *Réflexions sur les causes de la liberté et de l'oppression sociale*, París: Gallimard, 2013, p. 14-16.

4. *Ibid.*, p. 39.

5. Vegeu, per exemple, “Expérience de la vie d'usine”, *La Condition ouvrière*, *op. cit.*, p. 327-351.

cera que tinc sobre les coses, el sentiment mateix que tinc de la vida.”⁶ I en una altra carta del mateix any indica:

“Per a mi, per a mi personalment, això és el que ha significat treballar a la fàbrica. Ha significat que totes les raons exteriors (abans les considerava interiors) sobre les quals es recolzaven el sentiment de la meva dignitat i el respecte per a mi mateixa, han estat completament destruïdes sota el cop d’una opressió brutal i quotidiana. I no et pensis que d’això se’n seguissin moviments de revolta. No, sinó tot al contrari, la cosa que menys m’esperava de mi mateixa: la docilitat. Una docilitat de bèstia de càrrega resignada. No em sento orgullosa de confessar-ho.”⁷

L’experiència de fàbrica li va demostrar que les circumstàncies exteriors poden destruir completament el sentiment de la pròpia dignitat, tot allò que constitueix el nostre orgull. És a dir, expressat de forma inversa: que tot allò que ens fa sentir dignes i orgullosos, en realitat no depèn de nosaltres, sinó de causes exteriors. Que pot ser destruït, i que ho devem sobretot a l’atzar i la sort, i no als propis mèrits. Aquest coneixement per a Weil és important perquè revela la veritat de la condició humana, la nostra extrema vulnerabilitat, però és gairebé impossible d’acceptar. Podem afirmar amb el llenguatge que som extremadament vulnerables, que allò que ens fa sentir dignes, orgullosos i feliços depèn sobretot de l’atzar i no dels nostres mèrits; però és gairebé impossible, per a Weil, acceptar-ho realment i amb tota l’ànima. En un text escrit l’últim any de la seva vida, titulat *La persona i el sagrat*, llegim:

El pensament humà no pot reconèixer la veritat de la desgràcia. Si algú reconeix la veritat de la desgràcia, ha de dir-se: “Un joc de circumstàncies que no puc controlar

pot prendre’m qualsevol cosa en qualsevol moment, fins i tot aquelles coses que sento tan unides a mi que les considero com a parts de mi mateix. No hi ha res en mi que no pugui perdre. L’atzar pot abolir en qualsevol moment tot el que soc i posar-me al lloc de qualsevol persona vil i menyspreable.”⁸

Aquest coneixement és tan important per a Weil perquè té una implicació ètica fonamental. La veritat de la desgràcia és insuportable, i és per això que la recobrim imaginàriament amb una densa capa de mentides. Ens diem constantment a nosaltres mateixos que mereixem tot allò que tenim; creiem d’alguna manera que l’univers o la societat ens ho deuen, perquè ens hem esforçat per aconseguir-ho, i que per tant podem donar-ho per suposat, considerar-ho assegurat. Ens convencem a nosaltres mateixos del fet que allò que constitueix el sentiment de la nostra pròpia dignitat és invulnerable, indestructible. Però

6. *La Condition ouvrière*, op. cit., p. 52.

7. *Ibid.*, p. 59.

8. *Œuvres Complètes*, tom V, volum 1, Gallimard: París, 2019, p. 230.

això implica també que, d'alguna manera, pensem que aquells que han caigut en la desgràcia s'ho mereixen: perquè no han treballat prou, perquè no s'han esforçat prou, perquè han comès injustícies. Per protegir-nos a nosaltres mateixos de la veritat de la desgràcia, jutgem i condemnem els desgraciats, assumint que podrien no haver-ho estat si haguessin fet el que cal fer. Això crea un abisme entre nosaltres i ells que impedeix la compassió i justifica les desigualtats i l'existència dels privilegis. Per això l'autèntica justícia i l'autèntic amor envers el proïisme, l'autèntica caritat, passa per a Weil pel coneixement de la desgràcia, gràcies al qual ens reconeixem com a iguals als desgraciats, assumint que si ells, i no nosaltres, han caigut en la desgràcia, això es deu únicament a la sort. No hi ha justícia real, per a Weil, no hi ha amor real envers aquells que han caigut en la desgràcia –així és com entén ella la justícia– sense l'acceptació d'aquesta veritat que ens revela la desgràcia. En el mateix text que hem comentat abans, *La persona i el sagrat*, Weil diu: “Ecoltar algú és posar-se al seu lloc mentre parla. Posar-se al lloc d'un ésser l'ànima del qual ha estat mutilada per la desgràcia o es troba en un perill imminent de caure en la desgràcia, és anihilar la pròpia ànima. Per això el pensament humà fuig de la desgràcia tan ràpidament com un animal fuig de la mort. I per aquest motiu els desgraciats no són escoltats.”⁹

Per tal que hi hagi justícia, segons Weil, cal que siguem capaços de parar atenció a les persones caigudes en desgràcia; però aquesta atenció és gairebé impossible, perquè els desgraciats són portadors d'una veritat que ens resulta insuportable, que ens fa mal, i per això els menyspreem i rebutgem. En un text titulat *Reflexions sobre el bon ús dels estudis escolars en relació amb l'amor de Déu*, escriu:

9. *Ibid.*, p. 230.

“La plenitud de l'amor del proïisme és simplement ser capaç de demanar-li: *Quin és el teu turment?* És saber que el desgraciat existeix, no com una unitat dins d'un col·lectiu, no com un exemplar de la categoria social etiquetada com a *desgraciats*, sinó com a home, exactament igual a nosaltres, que un dia va ser colpejat i marcat d'una manera inconfusible per la desgràcia. Per això és suficient, però indispensable, saber dirigir-hi un determinat tipus de mirada.

Aquesta mirada és, d'entrada, una mirada atenta, on l'ànima es buida de tot contingut propi per a rebre en ella mateixa l'ésser que contempla tal i com és, en tota la seva veritat. Només n'és capaç qui és capaç d'atenció.”¹⁰

En un text titulat *L'amor de Déu i la desgràcia* Weil escriu: “El coneixement de la desgràcia és la clau del cristianisme.”¹¹ L'essència del cristianisme, per a Weil, consisteix a reconèixer que no mereixem res, i que el que tenim i rebem, ho rebem únicament per gràcia, per un amor gratuït i immerescut –els fariseus són, precisament, aquells que es creuen superiors a la resta i mereixedors del que tenen. I és per això que hi ha una connexió entre la seva experiència de fàbrica i els diversos “contactes” que tingué amb el “catolicisme”, encara que mai va voler fer-se batejar. Els explica en una carta dirigida al dominic Joseph-Marie Perrin que no es va publicar fins després de la seva mort, l'any 1943. Els fragments són llargs, però els copio sencers perquè són interessants. A la carta se li ha donat el títol, pòstumament, d’“Autobiografia espiritual”:

“Després del meu any de fàbrica [...] els meus pares em van portar a Portu-

10. *Attente de Dieu*, París: Albin Michel, 2016, p. 106.

11. *Pensées sans ordre concernant l'amour de Dieu*, París: Gallimard, 2013, p. 87.

gal, i allà els vaig deixar per anar sola en un petit poble. Tenia l'ànima i el cos fets miques. Aquest contacte amb la desgràcia havia destruït la meva joventut. [...] Abans d'aquesta experiència, jo ja sabia perfectament que hi havia molta desgràcia en el món, hi estava obsessionada, però no ho havia constatat mai a través d'un contacte prolongat. Estant a la fàbrica, confosa als ulls de tothom i als meus propis ulls amb la massa anònima, la desgràcia dels altres va entrar en la meva carn i en la meva ànima. [...]

Estant en aquest estat d'esperit, i en un estat físic miserable, vaig entrar en aquell petit poble portuguès, que era també molt miserable, sola, a la nit, sota la lluna plena, el dia mateix de la festa patronal. Estava al costat del mar. Les dones dels pescadors donaven voltes a les barques, en processó, portant ciris, i cantaven cançons segurament molt antigues, d'una tristesa còrpedora. Res no en pot donar una idea. No he sentit mai res tan punyent, llevat del cant dels remolcadors del Volga. Allà vaig

tenir de sobte la certesa que el cristianisme és per excel·lència la religió dels esclaus, que els esclaus no poden fer altra cosa que adherir-s'hi, i jo entre ells.

El 1937 vaig passar a Assís dos dies meravellosos. Allà, estant sola a la petita capella romànica del segle XII de Santa Maria dels Àngels, meravella incomparable de puresa, on sant Francesc va pregar sovint, alguna cosa més forta que jo mateixa em va obligar, per primer cop a la vida, a posar-me de genolls. [...]

Un any més tard, llegint els poetes anglesos del segle XVII, vaig descobrir el poema que us vaig llegir en una traducció desgraciadament insuficient, el que s'anomena *Amor*. Me'l vaig aprendre de memòria. Sovint, als moments culminants de les crisis violentes de mal de cap, m'esforçava per recitar-lo aplicant-hi tota la meva atenció i unint la meva ànima a la tendresa que conté. Creia recitar-lo només com un bell poema, però, sense que jo ho sabés, aquella recitació tenia la virtut d'una pregària. És durant una d'aquestes recitacions que,

com us vaig dir per escrit, Crist mateix va baixar i em va prendre.”¹²

Només podem estimar vertaderament els altres, i especialment els desgraciats, assumint realment el coneixement de la desgràcia. I hem vist que, per a Weil, l'essència del cristianisme està relacionada amb el coneixement de la desgràcia —la qual cosa no vol dir que aquest coneixement no pugui trobar-se també en altres tradicions religioses. Ara bé, quina relació té tot això amb la bellesa?

Doncs que, per a Weil, el coneixement de la desgràcia només és possible gràcies a la bellesa. Ja hem vist que, segons ella, el pensament humà sent una tendència irresistible a fugir de la desgràcia, de manera que el coneixement de la desgràcia és naturalment impossible per als éssers humans. Essent naturalment impossible, però, és possible gràcies a la intervenció d'un element que ella anomena el *sobrenatural*, i que s'expressa precisament a través de la bellesa.

Només és possible acceptar la veritat que ens revela la desgràcia, és a dir, que no mereixem res del que tenim i que tot pot ser destruït pel joc brutal de les forces cegues de la naturalesa, si creiem també que aquestes forces cegues no tenen l'última paraula. Si creiem que, en el fons, aquestes forces estan limitades i ordenades per alguna cosa superior, que és el Bé i l'Amor. Això és, precisament, el que ens revela la bellesa. Weil citava sovint un fragment de Plató, que en el *Fileb* afirma: “L'essència del bé se'ns ha escapat, i s'ha refugiat en l'essència d'allò bell” (65a). El Bé suprem, ordenador del món, s'expressa en aquest món a través de la bellesa.

En un text titulat “*Sobre la doctrina pitagòrica*”, Weil escriu:

De fet, el món és bell. Quan estem sols en mig de la natura i disposats per a l'aten-

12. *Attente de Dieu*, op. cit., p. 52-54.

ció, alguna cosa ens porta a estimar tot allò que ens envolta, que tanmateix no està fet d'altra cosa que de matèria brutal, inerta, muda i sorda. I la bellesa ens commou més vivament quan la necessitat apareix d'una manera més evident, com per exemple en els plecs que la gravetat imprimeix a les muntanyes i a les onades del mar, en la trajectòria dels astres. També en la matemàtica pura la bellesa resplendeix en la necessitat.

Sens dubte, l'essència mateixa del sentiment de la bellesa és que aquesta necessitat, una de les cares de la qual és la força brutal de la natura, té una altra cara que és obediència a Déu.¹³

Plató ens deia: la bellesa és el reflex, en aquest món, del Bé suprem, que ordena la matèria. Weil ho confirma, anomenant Déu aquest Bé, i identificant-lo amb l'Amor. La bellesa revela que aquest món està ordenat i regulat per l'Amor suprem que mou les estrelles, com deia Dante.¹⁴ En un altre text, Weil escriu: “La bellesa del món és el somriure de tendresa que Crist ens dirigeix a través de la matèria.”¹⁵

Només gràcies a l'amor gratuït i immescut, ordenador del món, que es revela en la bellesa, podem acceptar la veritat de la desgràcia. I això és important, perquè és la bellesa, i no la desgràcia mateixa, la que ens permet acceptar aquesta veritat: i és per això que per a Weil té sentit que lluitem per evitar la desgràcia. Sense la bellesa, i sense l'atenció capaç de captar-la, la desgràcia ens enfonsa en l'odi i en la desesperació. Malgrat que la desgràcia revela una veritat fonamental sobre la nostra condició, és la bellesa, i no la desgràcia mateixa, la que fa capaç d'acceptar-la. Per això

13. *Œuvres Complètes*, tom IV, volum 2, París: Gallimard, 2009, p. 284.

14. *La divina comèdia*, Paradís, XXXIII, v. 145.

15. *Attente de Dieu*, op. cit., p. 158.

Weil escriu: “Aquells que empenyen a la desgràcia homes no preparats per a rebre-la, maten les ànimes.”¹⁶ I en un altre text llegim: “Fins i tot els homes que tenen el privilegi infinitament preciós de participar en la creu de Crist no podrien aconseguir-ho sense haver travessat la joia. Crist va conèixer la plenitud de la joia humana abans de ser empès al fons de l’angoixa humana. I la joia pura no és altra cosa que el sentiment de la bellesa.”¹⁷ L’accent s’ha de posar, doncs, en la bellesa i l’alegria, i no en el dolor i la desgràcia: i d’això en surt una lectura de Weil –i també del cristianisme– significativament diferent de la que trobem sovint.

Si, com hem vist abans, l’acceptació de la veritat de la desgràcia és la condició de possibilitat de la justícia i l’amor al proïme, llavors la justícia és possible gràcies a la bellesa. Només podem actuar de forma totalment justa gràcies a la bellesa, per-

què sense ella no podríem suportar parar atenció a la desgràcia. És per això que Weil escriu, a *La persona i el sagrat*: “La justícia, la veritat i la bellesa són germanes i aliades.”¹⁸ La justícia i l’acceptació de la veritat són possibles només gràcies a la bellesa, i és per això que afirma: “La veritat i la justícia, que són mudes, no poden esperar cap altra ajuda que la de la bellesa.”¹⁹

I la bellesa fa possible la justícia i la veritat no només perquè ens revela que aquest món està ordenat per l’amor, sinó també perquè ens transforma profundament, posant la nostra ànima realment en contacte amb aquest amor. La bellesa, doncs, no només ens transmet un missatge de forma abstracta, sinó que actua en nosaltres i ens modifica. Quan parem atenció a la bellesa del món, la nostra ànima es transforma pel contacte amb l’Amor diví que és la causa de la bellesa. Per això, segons Weil, el contacte real amb

16. *Pensées sans ordre...*, op. cit., p. 60.

17. *Œuvres Complètes*, tom IV, volum 2, op. cit., p. 283.

18. *Œuvres Complètes*, tom V, volum 1, op. cit., p. 232.

19. *Ibid.*

la bellesa del món “té la virtut d’un sagrament”.²⁰

I el fruit d’aquesta transformació és que esdevenim capaços de parar el tipus d’atenció gratuïta, pura i desinteressada que, segons hem vist abans, és la màxima expressió de la justícia i de l’amor. Només aquells que són capaços de parar aquesta atenció poden socórrer vertaderament les

20. *Attente de Dieu*, op. cit., p. 130.

persones caigudes en desgràcia: i aquesta atenció és produïda en nosaltres per la bellesa. En el text que ja hem comentat abans, *La persona i el sagrat*, Weil afirma:

“La bellesa és el misteri suprem d’aquí baix. És un esclat que atrau l’atenció, però no li dona cap motiu per mantenir-se. La bellesa sempre promet, però mai no dona res; suscita una fam, però en ella no hi ha cap aliment per a la part de l’ànima que intenta saciar-se aquí baix; només ofereix aliment per a la part de l’ànima que contempla. Fa néixer el desig, i fa sentir clarament que en ella no hi ha res de desitjable, perquè el que volem sobretot és que en ella no canviï res. Si no busquem excuses per escapar del turment deliciós que ens infligeix, el desig es transforma a poc a poc en amor, i es forma una llavor de la facultat d’atenció gratuïta i pura.”²¹

Aquesta atenció és la que ens fa capaços d’actuar segons la justícia i acceptar la veritat de la condició humana, la veritat que ens revela la desgràcia. És fruit de l’operació sobrenatural de la gràcia, que es realitza quan entrem en contacte amb l’Amor diví a través de la bellesa: “Només l’operació sobrenatural de la gràcia pot fer que una ànima passi a través del seu propi anihilament fins al lloc on es cull l’únic tipus d’atenció que permet atendre la veritat i la desgràcia. És el mateix tipus per als dos objectes. És una atenció intensa, pura, sense finalitat, gratuïta, generosa. I aquesta atenció és amor.”²² La bellesa, doncs, ens transforma i ens fa capaços d’actuar de forma justa.

D’altra banda, la bellesa dona suport a la justícia també per un altre motiu. Weil citava sovint un text de Hitler, que al *Mein Kampf* afirmava que l’estudi de la naturalesa ens mostra que allò que regna en

21. *Œuvres Complètes*, tom V, volum 1, op. cit., p. 231.

22. *Ibid.*

aquest món és sobretot la força bruta i que, per tant, no té sentit esperar que en la societat governi cap altra cosa que la força. Ara bé, una autèntica atenció dirigida al món ens revela que això és fals. En el context de la resistència contra el nazisme,²³ Weil escrivia a *L'arrelament*:

“Els grans causants de violència s’encoratgen ells mateixos considerant com la força mecànica, cega, és sobirana en tot l’univers.

Contemplant el món millor que ells, nosaltres trobarem un encoratjament encara més gran considerant com les forces innombrables d’aquest món són limitades, combinades en un equilibri, conduïdes a formar una unitat, per una cosa que no comprenem, però que estimem i que anomenem bellesa.”²⁴

La bellesa del món ens fa creure que és l’amor, i no la força, allò que governa el món. I ens dona motius per creure que l’amor és més eficaç que la força, encara que a vegades això ens sembli contraintuïtiu o fins i tot absurd. La bellesa es converteix així, doncs, en la condició de la possibilitat de l’acció justa.

Segons Weil, la bellesa era el que havia de permetre una “encarnació de la fe”, que per a ella era una necessitat his-

23. Cal destacar que Weil, mentre escrivia aquests textos, es va implicar en la resistència francesa contra el nazisme des de 1940: primer a Marsella, després als Estats Units –on es va exiliar amb els seus pares el 1942, quan van començar les deportacions de jueus al sud de França– i finalment a Anglaterra, on va col·laborar amb el govern francès a l’exili fins a la seva mort. Ella desitjava que l’enviessin al continent per realitzar accions de sabotatge o fer realitat el seu projecte d’un cos d’infermeres que atengués els ferits a primera línia de foc.

24. *L’enracinement*, París: Flammarion, 2014, p. 85.

tòrica. Calia aconseguir que l’amor pur i desinteressat es convertís en una força vertaderament efectiva en la lluita contra el nazisme. Només així, pensava ella, podria néixer una societat vertaderament nova, una societat que no estigués regida i dominada per la força: si el nazisme era vençut per la força dels diners americans o de l’Estat soviètic, estariem posant els fonaments d’una nova societat opressiva.²⁵ Doncs bé, l’únic que pot acostar-nos a aquesta encarnació de la fe, sobretot a Occident, és la bellesa, perquè l’amor a la bellesa es troba en tots els éssers humans, amb independència de la seva creença:

Avui en dia, es podria creure que la raça blanca ha gairebé perdut la sensibilitat per la bellesa del món, i que ha assumit la tasca de fer-la desaparèixer en tots els continents on ha portat les seves armes, el seu comerç i la seva religió. [...]

I tanmateix, en la nostra època, en els països de raça blanca, la bellesa del món és gairebé l’única via per la qual podem deixar entrar Déu. [...] El sentiment de la bellesa, encara que mutilat, deformat o embrutit, roman irreductiblement en el cor de l’home com un mòbil poderós. Es troba present en totes les preocupacions de la vida profana. Si esdevingués autèntic i pur, transportaria d’un bloc tota la vida profana als peus de Déu, i faria possible l’encarnació total de la fe.²⁶

Avui en dia, quan diversos estats tornen a apostar de forma explícita i descarada per la força bruta –Israel, Estats Units, Rússia–, pot ser interessant rellegir aquestes reflexions de Weil sobre la bellesa per convèncer-nos que és l’amor, i no la força, el que secretament ordena el món, i l’únic que el transforma d’una manera realment profunda i eficaç.

25. *Œuvres Complètes*, tom V, volum 1, *op. cit.*, p. 271.

26. *Attente de Dieu*, *op. cit.*, p. 155-156.

EL PERDÓ

LLORENÇ SAGALÉS

El perdó no està de moda, per això és molt interessant parlar-ne, perquè sense perdó no hi ha llibertat.

Potser una forma de començar és expressar una de les principals paradoxes que es donen en abordar aquest tema. Per una banda, la necessitat del perdó. L'ésser humà necessita perdonar i ser perdonat, si no ens morim, ens tornem bojós. Hi ha una necessitat intrínseca de l'ànima humana de ser perdonat i de perdonar. Ho necessitem com el pa que mengem. Sense ell, l'ànima entra en un procés de degradació i de tristesa molt difícil de sortir-ne. Hi ha intents d'emascarar aquesta necessitat del perdó que poden portar a la bogeria o a una recerca de fugides i d'evasions malaltisses.

Però aquesta necessitat de perdó, de perdonar i de ser perdonat es combina, i aquí està la paradoxa, amb una experiència seriosa de la impossibilitat humana de perdonar. Desitjar-ho i no poder-ho amb el propi esforç.

Clar que no parlo de les ofenses tontes o enxiquides. Parlo de culpes o d'ofenses importants. Perdonar una ofensa seriosa clar que no és fàcil, i aquell que s'hi hagi trobat sabrà les dificultats profundes d'arrossegar, durant anys, potser a vegades tota una vida, la incapacitat de perdonar una ofensa produïda fa molt de temps.

Hi ha una obra interesantíssima de Sòfocles, que és *Èdip rei* que tracta sobre aquesta tragèdia terrible del rei Èdip, que cerca l'assassí del seu pare. Fa investigar-ho, i quin és el seu terror quan descobreix que és ell el mateix assassí. I, a la vegada, descobreix que s'ha casat amb la seva mateixa mare. Només ho descobreix

amb el pas del temps. La seva mateixa mare se suïcida i apareix llavors l'horror, el drama d'Èdip rei.

M'interessa comentar no estrictament l'obra de Sòfocles sinó la interpretació que en fa Pier Paolo Pasolini en una pel·lícula dels anys 60 del mateix títol, *Èdip rei*. Us la recomano per l'experiència i com presenta el protagonista principal, Èdip. Ell, en un moment determinat, enmig del seu dolor per tot el que ha anat descobrint, expressa: "On trobar algú que em perdoni a mi?" Aquesta recerca de perdó és el que hi ha darrere d'aquesta paradoxa que estem presentant aquí. L'ànima humana, al llarg de tots els temps, buscarà algú que "em pugui perdonar a mi". I tota la història de les grans religions, no només la del judaisme, expressa aquesta pregunta.

Aquesta impossibilitat, aquesta incapacitat de perdonar-nos és la disposició adequada per poder submergir-nos en una de les claus del perdó, i és que el perdó és un do, una gràcia. Ja et pots esforçar molt, per molt que tu vulguis, que només amb el teu esforç, personal o comunitari, mai assoliràs aquest perdó. T'ha de ser donat.

Abans hem de fer algunes giragonses per submergir-nos millor en el que és i en el que no és el perdó. Necessitem desemmascarar-lo de les mirades que ofereix la modernitat.

Una de les observacions importants que hem de fer és sobre les dificultats per al seu exercici. Hi ha un desprestigi actual molt gran que ve per associar qualsevol mena de perdó amb la pusil·lanimitat, amb l'enxiquiment d'esperit. Perdonar seria una mostra de feblesa per a moltíssima gent. Té un caràcter, fins i tot, per a molta gent

de contranatura. I és veritat, a més, que la majoria de les grans religions, no tenen la noció del perdó cristià.

Repugna el perdó com un vici, com una feblesa, en moltíssimes civilitzacions. És més, a vegades es veu com una arrogància. Qui pot atrevir-se a dir que pot destruir el mal produït, el mal comès, el mal realitzat? L'instintiu, allò que ens sembla just a la majoria dels humans, és la venjança, que sí que està a la majoria de les grans religions, gairebé com una actitud virtuosa.

La justícia, a l'Antic Testament, que és la llei del Talió, és quelcom que ja va ser un gran avanç, però per a molts és quelcom elemental: si a mi em tallen un braç, jo li tallo un braç a l'altre. Això ja indica una certa equivalència. Però el perdó és vist aquí com un vici.

Shakespeare, en una de les seves obres més interessants, *Mesura per mesura*, ha descrit meravellosament també aquesta necessitat de l'ésser humà de buscar equivalències en les accions malignes. *Mesura per mesura*, odi per odi, llei per llei, tal faràs tal trobaràs... Doncs, bé, el perdó cristià està molt lluny de totes aquestes realitats.

Però entrem més encara en què no és el perdó. El perdó no és fer veure que no s'ha vist, no és dissimular una ofensa o un mal realitzat. Tampoc és ingenuïtat, no és xupar-se el dit. Això no és el perdó. El perdó no és tenir por de la veritat ni del conflicte. Això és fugir de la veritat. Tampoc és no enfrontar-se al mal i intentar amagar-lo.

És veritat que el que perdona moltes vegades il·lumina l'ofensa realitzada, i per

això es fa insuportable. Una de les coses que s'haurà de corregir és que el perdó clar que implica una correcció fraterna prèvia a la vegada que perdona. Però no hi ha més correcció fraterna que perdonar una ofensa realitzada o patida.

El món grec, per exemple, el grecoromà clàssic, veu també el perdó com una greu feblesa. Fa servir expressions anàlogues que no tenen a veure directament mai amb el perdó. Una d'elles, per exemple, és la disculpa. La disculpa grega és aquella que consisteix en no tenir en compte l'ofensa patida, fer com si no s'hagués produït, com si la persona que ho va realitzar no pogués obrar d'una altra manera i, per això, se'l disculpa. Molts dels estoics participen d'aquesta visió. El mateix Sèneca, més que de disculpa, parla de clemència. La clemència procedeix d'un autodomini en l'exercici de la venjança, un cert control, intentar evitar aquesta venjança, renunciar a una certa reparació per alçada de mires, per alçada de la personalitat, i és aleshores que s'esdevé una persona clement. Però això no té res a veure amb el perdó cristià, perquè el perdó és destrucció del mal.

El perdó, dintre de la tradició del món grecoromà, té encara una observació crítica en un autor com Simplicí, que mira els cristians gairebé com uns malalts morals. Per a ell, el perdó cristià és una conducta irracional, i ho és perquè en comptes de reparar les faltes les perdona. Això és indigne d'un sant, per a Simplicí. I serà la mirada d'un cert gnosticisme al llarg de tota la història de la civilització occidental contra el cristianisme i contra el perdó.

Aquestes observacions grecoromanes les trobarem també en la mateixa psicoanàlisi moderna. No és una temptació de la psicoanàlisi d'intentar esborrar la suposada culpa d'un pacient mitjançant la simple comprensió psicològica del que ha passat? Hi ha aquí un racionalisme platònic que batega dins de la psicoanàlisi. Creure que n'hi ha prou en comprendre una situació per poder-me sentir en pau, asserenat perfectament.

Afortunadament no tots els psicoanalistes veuen així les coses, però no hi ha dubte que gran part de la psicoanàlisi n'ha participat i ha confós per intentar destruir el sentiment de culpa com si fos una malaltia.

Vaig tenir ocasió de comentar-ho això, amb una obra de teatre de Thomas Eliot, *The Cocktail Party*, i allà ja vaig posar algun exemple suggeridor. No es queda, podríem preguntar, bona part de l'actual teràpia psicològica i psicoanalítica en el nivell grec de comprensió i no intenta despatxar i, d'aquesta manera esborrar, la suposada culpa mitjançant aquesta comprensió psicològica?

El perdó judeocristià, però sobretot el cristià, perquè no està en el judaisme, és una renúncia al dret legítim d'esperar una compensació per l'ofensa rebuda o patida. Això és una bogeria. És una follia, però és una follia d'amor. Perquè aquí, en el perdó cristià, no és qüestió de mèrits, ni de mesures, ni de quantificacions, ni només de comprensions... Ajuda molt per a poder perdonar bé comprendre què ha passat, però és insuficient, no ens enganyem. No és qüestió de calcular. Ens hem de situar en un altre àmbit molt diferent: el de la gratuïtat.

Entrem una mica més ara en el que és de veritat el perdó cristià que apareix amb Jesús de Natzaret, en els evangelis, i és la manifestació més excelsa de l'amor de Déu per nosaltres realitzada en Crist. El que perdona no és el dolor del Crist experimentat a la creu morint per amor per tots nosaltres. El que perdona és l'amor, no el dolor. Aquí hi ha el misteri de la reconciliació i de l'intercanvi de lloc, en el qual hem d'entrar un moment per poder submergir-nos en el centre, en el nucli del perdó cristià.

És l'entrega que fa Crist a la creu per tots nosaltres, Ell, que és l'innocent, carregant les culpes de tota la humanitat, des del principi de la creació de l'home fins a la fi dels temps. En aquesta entrega fins a l'extrem –feta pel Crist a la creu, per amor a tots nosaltres, intercanviant el seu lloc pel nostre, és a dir, ocupant el lloc que hauríem d'ocupar tots els culpables– Ell,

que és l'innocent per antonomàsia, l'innocent en plenitud, carrega i destrueix totes les nostres culpes. La destrucció del pecat és l'essència del perdó. No sé si us adoneu que això només ho podia fer un ésser diví que a la vegada fos humà. Quin home podria tenir la pretensió de carregar les culpes dels altres si nosaltres som incapaços de carregar les pròpies? Com podríem perdonar-nos nosaltres mateixos o els altres, de veritat, si no hi hagués algú que hagués carregat amb totes les culpes de la humanitat. I això només ho podia fer un ésser diví capaç d'assumir no només el finit, allò humà, sinó l'infinit, allò diví.

Aquí la doctrina de l'Encarnació és cabdal per entendre també la de la Redempció. El perdó és un fruit de l'amor de Crist manifestat a la creu per tots nosaltres. Per això, una de les condicions bàsiques d'aquest perdó cristià és el seu caràcter gratuït, lliure, amorós. Et perdono perquè t'estimo, no perquè t'ho mereixis, no perquè hakis fet uns actes meravellosos de penediment, no perquè tu siguis encantador..., et perdono perquè t'estimo. Per això són tan importants les reflexions en els evangelis i en les cartes de sant Pau. "Quan encara érem pecadors, el Crist va morir d'amor per nosaltres. Va establir una aliança amb nosaltres i el Pare, quan encara nosaltres érem culpables i assassins". Aquesta iniciativa amorosa del Crist és cabdal per mostrar l'essència del perdó, que ve com un fruit d'iniciativa pròpia de Déu. No és resultat de la nostra disposició més o menys bona. És una gràcia gratuïta oferta a nosaltres per Déu, per la seva pròpia iniciativa amorosa. D'aquí la importància d'aquest perdó incondicional que s'ha de donar setanta vegades set. És un perdó que s'estén a tots els éssers, tant a amics com a enemics. Sant Esteve, sant Pau, tots els màrtirs copiant i imitant a Jesús, moriran perdonant als qui els maten. Això no és excepcional. És una actitud ordinà-

ria i hauria de ser la normal de qualsevol creient cristià.

A la fi, el veritable sentit del perdó potser es pot trobar molt ben expressat en una altra obra de Shakespeare, una obra de maduresa com *Pericles*, on es diu molt bé que a la fi només s'ha d'agrair i ja no queda res per perdonar. És a dir, acollir tot el que passa, totes les ofenses, tots els actes de culpa que rebem o que patim: les mesquineses, les calúmnies, les infidelitats, les traïcions que podem patir a la vida, no com actes que necessitin perdó, sinó, permeteu-me la provocació, com a elements d'agraïment, perquè em donen la possibilitat de la transformació, de la meva transfiguració.

Ja sé que aquesta mirada pot provocar escàndol, però aquesta és la mirada elemental cristiana de tots els temps. Qualsevol sant o qualsevol màrtir, que són els que més estimen i, per tant els que més perdonen, ho expressarien igual. Poder acollir-ho tot, tot, com una gràcia, no com una desgràcia o com un horror.

El perdó cristià té, a la vegada, una doble característica. La primera és que el qui perdona intenta alliberar aquell que l'ofèn. Quan algú actua amb mesquinesa amb nosaltres, i no parlo de tonteries sinó de coses greus, quan algú fa un acte bastant menyspreable cap a nosaltres, ens brolla la necessitat de respondre de la mateixa manera. És un acte connatural. Quan algú ens és infidel, quines ganes de ser-li infidel també a ell, perquè s'ho mereix. Quan algú ens traïx, quines ganes de traïr-lo. Quan algú ens embruteix, quines ganes d'embrutar-lo a ell també. Aquest element, que és el connatural de la venjança i que està en totes les civilitzacions, evidentment que el que està fent és caure en el parany del mal. I s'hi ha de resistir l'ésser humà si vol ser lliure. El qui perdona intenta no caure en aquest parany. El fet de no entrar i respondre de la mateixa manera amb aquest

joc ximple i recíproc, només es pot fer si s'estima molt l'altra persona. Quan estimem molt algú, endevinem que l'altre és molt més gran, molt més profund de com s'està presentant. Aquí és molt important l'estimació, perquè d'una persona que no ens estima no ens deixem dir res. D'algú que ens estima, potser li permetrem que ens faci algunes observacions crítiques, que ens corregeixi.

Doncs bé, el qui perdona, quan algú l'està ofenent, perquè l'estima veu coses en l'altre que ningú més ha vist. Recordeu aquella expressió, que l'amor és cec. És una estupidesa, és mentida. Si l'amor és cec no és amor. L'amor dona llum, il·lumina. Per tant, quan estimem algú, veiem coses en l'altre que ningú que no estimi no ha vist. Per tant, quan nosaltres, a algú que ens ha ofès l'estimem de veritat, sabem que la seva primera mirada és superficial, que el que està fent una acció maligna cap a nosaltres no defineix completament la seva veritable naturalesa. El qui estima de veritat, quan el mira, per tant, i l'intenta perdonar, no s'atura en aquesta primera presentació mesquina, perquè no expressa tota la seva realitat, sinó que la travessa i és capaç d'anar a buscar la seva profunditat, la seva última veritat. Quina és? La de fill de Déu. El qui estima, el qui perdona és capaç d'anar més enllà de les aparences superficials i contemplar la veritat de l'altre. Només així es pot perdonar, perquè endevinem la realitat realment real de l'altre. El que mira així vol que l'altre sigui capaç, al rebre el perdó, de superar el seu esclavatge, la seva alienació, i el millor d'ell aparegui, que és la filiació divina, i renunciï a la mesquinesa que ha comès amb nosaltres. El qui perdona intenta alliberar l'altre de la seva mesquinesa.

Però el qui perdona també fa una altra cosa. No només intenta alliberar l'altre sinó que també intenta alliberar-se ell mateix. Tots sabem que en les relacions humanes,

moltes vegades amb les coses no perdona- des paguem un preu molt alt per no perdo- nar-les. Es va acumulant en una de les nos- tres cambres interiors un munt de brutícia, de misèria, de coses, d'accions, de gestos, d'esdeveniments, mirades, d'acció o d'omis- sió no perdonades. És l'aparició del món de la rancúnia, del ressentiment, l'acumulació de les quals, si no busquem maneres de comunicar-les, de dialogar-les, d'expres- sar-les, un dia esclataran i provocaran un incendi. És d'aquesta manera que moltes vegades, a partir de qualsevol tonteria, es pot donar i produir un acte trist de trenca- ment, d'esquinçament de les relacions.

El qui perdona està intentant evitar que dintre d'ell s'acumuli aquest ressentiment profund de l'ànima, que no només porta a la incomunicació i al menyspreu indi- recte de l'altre, sinó que sobretot porta al dimoni de la tristesa, molt difícil de fer-hi front. El qui perdona no només intenta alliberar l'altre, intenta alliberar-se a si mateix també. Busca la llibertat, perquè el perdó és recerca de llibertat plena, emancipació de l'esperit.

Ara bé, si algú ha tingut experiència seriosa d'ofensa patida o rebuda, sabrà com de difícil és perdonar aquestes ofen- ses greus. I com les arrosseguem. Sem- pre m'ha impressionat veure o conèixer persones que porten vint, trenta, quaranta anys, fins i tot dintre de la vida religiosa i contemplativa, amb una ferida que van patir de joves i que han estat incapaços de fer-la cicatritzar, i la van arrossegant amb una malenconia trista que es manifesta de moltes diverses maneres, psicològica i espiritualment.

Què passa amb tot això? És una cosa bastant senzilla, no gaire complicada a la meua manera de veure. S'han pensat, han cregut que el perdó, per obtenir-lo, era suficient amb una sèrie de disposi- cions interiors personals, per anar obtenint, a través de mitjans o instruments bons o

legítims, fins i tot elements d'oració, de pregària, de lectura, de meditació, fins i tot de servei als altres, d'entrega pels demés, que serien suficients tots aquests elements, que brollen d'ell amb el millor sentit, serien suficients per obtenir aquesta pau del cor, aquesta serenitat última de l'ànima, aquesta tranquil·litat d'esperit.

Van passant els anys i és inútil. A vega- des, fins i tot, creix la tristor, aquesta tris- tesa de l'ànima. Penso que no valorem suficientment aquest element tan elemen- tal del perdó cristià, que és una gràcia, que és el perdó com a do.

Si feu l'experiència d'intentar perdonar una ofensa greu i no podeu, penseu que esteu en el bon camí. Si feu l'experiència que no podeu avançar, que us sentiu blo- quejats i que no hi ha manera d'obtenir-lo, quan arribeu a aquest punt tingueu en compte que allò és una gràcia, un element d'il·luminació fonamental per fer front de

veritat al perdó. Perquè s'ha de fer l'experiència d'impossibilitat radical de perdonar-nos i de perdonar si volem conèixer i exercir de veritat el que és el perdó, el perdó cristià profund.

Quan apareix aquesta impossibilitat o aquesta incapacitat, si no fugiu de pànic, és aleshores quan ens hem de col·locar en un altre nivell, en el nivell de Déu. I és el nivell de demanar a Déu que se'm concedeixi aquesta gràcia, la gràcia del perdó. Vigilem. No es tracta de demanar que jo senti aquest perdó, sinó de saber-me perdonat i de perdonar, tant si jo ho experimento com a consol o no.

Quina crec que és la dificultat per a aquesta disposició de simplicitat a la qual ens convida la vida cristiana per al veritable perdó? Penso que està en un element d'orgull personal que es manifesta de la següent manera. El qui no accepta el perdó cristià, el qui viu dintre d'ell la tristesa de no perdonar ni de saber-se perdonat, és perquè està donant més importància, molta més importància, a l'ofensa rebuda o patida, fins i tot a l'ofensa realitzada per ell, que no pas a l'acció d'amor de Crist a la creu morint innocent per tots els culpables de la humanitat. Donem més relleu, més importància al mal que jo cometo o que pateixo que no pas a l'amor de Crist. Això és un típic element d'orgull personal. Només aquell que tingui consciència que l'amor de Crist és infinitament més gran que totes les monstruositats que ell farà o patirà al llarg de la història, estarà en condicions de rebre el perdó com una gràcia, com un do gratuït donat per Déu. Però haurà de morir prèviament a les seves monstruositats, haurà de morir a aquesta concepció massa humana de si mateix, del mal que li han fet els altres. El bé, l'amor és infinitament més gran que tots els mals de la història. Reconèixer això és el que demana el mínim d'humilitat per poder rebre el perdó com un do, com una gràcia.

El pes d'un gra d'amor del Crist a la creu és infinitament més gran que els milions de tones dels mals del món, dels que farà la humanitat fins a la fi dels temps. Percebre la realitat de l'amor del Crist, i això és la fe que saben els senzills creients de l'Església, és fonamental. Qui perdona així, i us asseguro que hi ha molta gent que perdona així sense saber-ho, amb senzillesa i simplicitat de cor, sense reflexions especialíssimes i amb una espontaneïtat natural meravellosa, ho sàpiguen o no, ho estan fent per gràcia de Déu. És un do. No cal que ho sàpiguen, però és un do. Els creients tenim, a més, la gràcia de saber-ho. Però quina responsabilitat la nostra, aleshores, dels cristians de l'Església, en totes les relacions interpersonals que tenim, no només familiars, sinó amb els companys de feina, o amb les persones que atenem als necessitats... què important poder ser persones que transmetem perdó amb les nostres vides, accions, mirades i, a la vegada, que demanem perdó per les ofenses que realitzem!

Perdonar i ser perdonat, finalment, és el que dona aquesta característica dels primers cristians i que tant ens fascina quan ens aproximem al cristianisme, a l'Església dels primers segles, que és l'alegria, la joia. El perdó dona alegria. Saber-se perdonat, per sempre per Déu és el que ens dona la capacitat no només de perdonar els altres, com diem en el Pare Nostre, sinó també ens dona joia, la joia de viure, la joia d'anar per la vida tranquil·lament.

Perdonem-nos entre nosaltres i així permetrem, consentirem que el perdó de Déu cap a nosaltres que ve des de sempre en el Crist a la creu, es vagi materialitzant i es vagi realitzant entre nosaltres. Serà imprescindible per a qualsevol convivència a llarg termini, en els nostres matrimonis, famílies, a les nostres comunitats religioses. El perdó dona joia de viure.

UNA SOLA LLENGUA?

FRA JACINT DURAN

Tot allò que t'impedeixi estimar Déu... Nosaltres acabaríem aquesta frase dient: s'ha de treure. Però sant Francesc tenia una manera de pensar diferent. Deia: tot allò que t'impedeixi estimar Déu ho has de prendre com una gràcia, com un do, com un regal. I continua dient: i vulgues-ho així i no d'una altra manera, perquè els germans, que són els que porten dificultats, Déu els vol així. I estima'ls en això (en allò que et fa mal, en això que et posa el dit a l'ull) i no vulguis res més d'ells, ni tan sols que siguin millor cristians. Quantes vegades, perquè l'altre sigui millor, li faig la vida impossible! Estima'ls en això i no vulguis d'ells res més que el que el Senyor et doni, i no vulguis d'ells ni que siguin millors cristians.

Sant Francesc presenta moltes vegades la dificultat que és una mica caòtic, però jo diria que el caos, que la confusió, són més de Déu que les nostres quadrícules. Tot allò quadrat, arreglat, a Déu no li agrada.

Si aneu per la muntanya veureu perfectament quins són els boscos que hem plantat els homes i els que han sortit naturalment. Els que surten naturalment, ara surt aquí un pi, aquí una noguera, allà una altra cosa... No hi ha cap ordre. És la confusió. En canvi, quan veiem tots els arbres en renglera, ben posats, això ho ha fet l'home. A Déu el nostre ordre el posa nerviós.

El text de la Torre de Babel és la descripció de l'ordre i, per tant, de la dictadura. I estem en una situació semblant avui en dia. Tots una sola llengua, tots amb una sola finalitat, construir una ciutat amb una torre ben grossa. Tots

els mateixos mitjans. I alguns dels dirigents dels pobles ja ho han expressat: una sola llengua, una sola religió... I per això diu el text: Déu baixa a la terra, veu el que estan fent els homes tan quadriculats i que volen arribar al cel, i Déu hi posa confusió. I va començar a barrejar les llengües, va crear les llengües, la diversitat, el que nosaltres percebem com a caos. Tant és així que el dia de la Pentecosta, que és el contrari de la Torre de Babel, Déu, quan envia el seu Esperit, no fa que tots parlin la mateixa llengua, sinó que els envia l'Esperit i tots l'entenien en la seva llengua, que és diferent. Per tant, el caos està més a prop de Déu perquè està més a prop del Misteri.

Quan volem saber-ho tot, organitzar-ho tot, que tot estigui ben posat, estem molt lluny del Misteri que significa Déu. Volem arribar al cel, quan és el cel que ve a nosaltres i, quan ve, no l'acollim, no simplement els deixebles sinó nosaltres, perquè és molt dur i molt vell. "Qui vulgui venir amb mi que es negui a ell mateix, que prengui la seva creu i m'acompanyi. Qui vulgui salvar la seva vida la perdrà, i qui la perdi la guanyarà." Fixeu-vos quin llenguatge. No podem dir que és caòtic, però misteriós sí. I misteriós, en majúscula, perquè ens endinsa en el Misteri de Déu.

Sant Francesc té un text, la *Salutació a les virtuts*, que acaba dient: "I cap home hi ha a la terra que pugui tenir una sola de vosaltres les virtuts, si no mor abans." Cal morir per viure. Cal la creu per créixer. Cal seguir Jesucrist, que ens mena per un camí costerut però que porta a la vida i a la resurrecció.

MOSSÈN CINTO VERDAGUER, TERCIARI DELS CAPUTXINS

FRA ÒSCAR BERNAUS

VIDA

Nasqué el 17 de maig de 1845 a Folgueroles (a la Plana de Vic). Era el segon de vuit germans, dels quals només en sobrevisqueren tres. De ben petits, els fills foren educats cristianament.

A 11 anys entra ja al Seminari de Vic on coneix la poesia catalana i comença a escriure romanços. El 24 de setembre de 1870 fou ordenat de prevere a l'església de sant Domènec de Vic. El 6 d'octubre del mateix any professà com a terciari franciscà a l'església del Sant Àngel Custodi dels Caputxins de Vic i el mateix dia va celebrar la seva segona missa a l'ermita de "Sant Francesc s'hi moria".

Va ser nomenat coadjutor de la parròquia de Vinyoles d'Orís, on va escriure un recull de poesies titulat *Passió de Nostre Senyor Jesucrist*. Hi va viure dos anys, però hagué de tornar a Vic, afectat per unes grans migranyes i pel perill que desenvolupés una tuberculosi. El 1873 els metges li aconsellen que es traslladi a un lloc de clima més marítim. Va ser nomenat capellà de la Companyia Transatlàntica i va entrar a fer de capellà del vapor "Guipúzcoa" en els viatges regulars cap a les Antilles i Cuba. Al retorn del seu novè viatge i coincidint amb la mort d'un fill del marquès de Comillas (propietari principal de la Companyia Transatlàntica i una de les persones més riques del país) Verdaguer passà a ser el capellà de la família per tal de celebrar, diàriament, una missa en sufragi de l'ànima del fill difunt. Havia estat treballant 4 anys a la Companyia i tenia ja 31 anys.

Mossèn Cinto passà a viure, doncs, a Barcelona. Allà s'integrà a la fraternitat dels terciaris franciscans de l'Hospital de la Santa Creu, que eren acompanyats espiritualment pels caputxins del Santuari de la Mare de Déu de l'Ajuda. Era ja, a més a més, un poeta molt reconegut. Al cap d'un any, va guanyar el premi extraordinari dels Jocs Florals per la seva obra magna *L'Atlàntida*. Va exercir de capellà i almoiner del marquès de Comillas durant disset anys, que coincideixen amb grans èxits poètics i literaris. És un temps en què viatja molt: Roma, París, Suïssa, nord d'Àfrica, Terra Santa, Sant Petersburg i en va fer esplèndids relats. Entre 1880 i 1884 explorà els Pirineus mentre preparava l'insuperable poema *Canigó*, considerat com el "poema nacional" de Catalunya. El publicà l'any 1886. Els seus poemes es varen fer popularíssims i molts dels seus himnes i cançons eren musicats i es podien sentir per tot arreu.

L'any 1886 va fer un viatge a Terra Santa, que fou el seu últim viatge. En publicà el relat *Dietari d'un pelegrí a Terra Santa*. Aquell **viatge a Terra Santa** el deixà fonament impactat. Va tornar canviat: veia la seva vida passada com una vida malmenada. Es dedicà, al costat de la producció poètica, amb molt fervor a la confessió i a l'exercici de la caritat. Entrà en contacte d'una manera molt fonda amb la pobresa en què vivien les classes treballadores en una societat industrial duríssima i volent ajudar tan com podia, acabà endeutant-se de mala manera i compromentent greument les seves famílies benefactores. També fou l'època en què entrà en contacte amb l'anomenada "Casa d'Oració" on es prac-

ticaven exorcismes i s'hi reunien persones que afirmaven tenir visions místiques.

El cas és que canvià de caràcter i entrà en una situació problemàtica (volia exorcitzar la dona del marquès arran d'uns somnis que havia tingut, etc.). Intentaren fer-lo recapacitar però no se'n sortiren i va haver de deixar el seu servei a la casa del marquès de Comillas. Va perdre el títol canònic per poder viure a Barcelona i va tornar al seu bisbat de Vic. Anà a viure al santuari de la Gleva, però no s'hi adaptà i, contra la voluntat del seu bisbe, tornà a instal·lar-se a Barcelona. Va ser suspès *a divinis*. Acabà endeutat, vivint en la pobresa, sentint-se abandonat i perseguit per tots costats. Són les hores més negres de la seva vida, que coincideixen amb la publicació dels seus llibres de poemes titulats *Sant Francesc i Flors del calvari*, que han estat qualificats com “el mirall de la seva tragèdia personal”. Trobà refugi i consol espiritual en els caputxins de l'Ajuda i de Sarrià, així com en alguns bons amics que l'acolliren i ajudaren.

Al final de la seva vida, reconciliat amb el bisbe Morgades de Vic, obtingué un benefici a l'església barcelonina de Betlem l'any 1898. El 1902 tingué un atac de cor i els metges li recomanaren de retirar-se en un lloc més saludable. Fou acollit per l'alcalde de Sarrià-Vallvidrera a casa seva. Morí el 10 de juny d'aquell mateix any a 57 anys. El seu cadàver, amortallat amb l'hàbit caputxí (que donà el P. Jacint de Barcelona) fou exposat al Saló de Cent de l'Ajuntament. El dia de l'enterrament de Mn. Cinto Barcelona es paralizà. Es calcula que sortiren al carrer més de tres-centes mil persones per retre-li homenatge i acomiadar-lo.

Sant Francesc, mirall de l'ànima de Verdaguer

En el proemi del llibre, Verdaguer hi destaca tres punts que ha buscat en aquesta obra:

a) *Prendre consell de l'apòstol de l'amor, de la pobresa i del menyspreu de si mateix;*

b) *Ésser desheretat de son pare, traït per son mateix germà, esbroncat i escopit...;*

c) *Combatre la falsa saviesa del món amb la follia de la Creu.*

Tots tres punts encaixen amb el drama viscut per ell i, per totes tres raons, el “Pobrissó d'Assís” es convertí en un germà de l'ànima i en el mirall que reflectia en paral·lel la tragèdia del poeta.

Hi ha molts testimonis de l'absoluta donació de Verdaguer a la caritat. Valeri Serra i Boldú afirma que “socorria més de lo que li permetien els seus interessos, de manera que quan donava o afavoria als pobres, era com un cego, puix mai mirava el que li restava”. Joan Torrent i Fàbregas

ha escrit que “la caritat fou l'eix de l'apostolat sacerdotal de mossèn Cinto, un dels principals suports de la seva personalitat mística i de poeta. Mossèn Cinto, gran místic de la caritat. Des del principi, és palès el caràcter compassiu de mossèn Cinto, qui propendia a la donació cega, i no s'aturava en els límits de la prudència. Caldria atribuir aquesta extremitat a la sensibilitat fortament excitable i a l'emoció sempre a punt de desfermar-se; qualitats que, dirigides vers la creació literària, havien de convertir-lo en un poeta genial”.

El mateix Verdaguer, en parlar de la seva situació de pobresa, en què es veu abandonat per protectors, familiars i amics, diu: “Jo, no sentint-me amb prou vocació per enclaustrar-me, vaig respondre que, com a terciari i fill de Sant Francesc, m'estimava més estar a lo que la Providència se servís enviar-me. Allí podia estar com lo peix a l'aigua i perpètuament, però jo, com a terciari del pare de providència Sant Francesc, no volia tantes assegurances de felicitat en aquesta vall de llàgrimes, i vaig dir comes ajudeu-me, fugint pel camí de Barcelona.”

Verdaguer, en aquests moments, veia el món com una *fumarola*. El món és una mentida, l'única veritat es troba en la salvació i, per tant, cal abandonar-ho tot amb la certesa que, en darrer terme, “la bogeria dels sants és Déu qui la dóna”. La vida és una vall de llàgrimes i la veritable existència comença després de la mort. Anhela morir per arribar a la vida eterna i demana, com a acte suprem d'amor religiós, de poder seguir les petges de Jesús a la terra passant el sedàs d'un calvari purificador.

Us oferim aquí un recull de poemes de Verdaguer de temàtica franciscana o escrits en circumstàncies en què refulgeix el seu esperit franciscà, tot confiant que us ajudaran a encimbellar-vos pels camins de la Bellesa i la Simplicitat cap a Aquell que n'és la Font. Lloat sia per sempre.

Sant Fèlix de Cantalici

Sant Fèlix un dematí una roseta volia.

Va a la Verge del Roser, demana la més bonica: –Dau-me-la, mare, si us plau, que de Vós me parlaria.

Tot resant i demanant el caputxí s'endormisca.

Al desvetllar-se del son troba's la rosa florida: en sa dreta se la veu, com el ceptre una regina.

Alça los ulls a Jesús, alça los ulls a Maria: per lo somriure dels dos coneix a qui l'hi ha collida: l'hi ha donada el bon Jesús del roseret de Maria.

–Una rosa Vós me dau i mon cor altra en desitja: mon cor vos desitja a Vós, Jesús de l'ànima mia, rosa del cèlic roser a Natzaret expandida.

Allavors el bon Jesús des dels braços de Maria ne davalla a sos bracets com la perla a la conquilla.

Lo Cordó Seràfic

Al trono d'on la supèrbia feia caure Llucifer, la tercera part dels àngels arrossegant a l'infern, com al més humil dels homes Déu hi pujava a Francesc.

I si aquell del cel estimba tota una pluja d'estels, eix no hi puja sol, que hi puja dels catòlics amb un terç.

De Jacob l'escala hermosa refeta és de nou per Déu; Àngels hi puguen i baixen, al capdamunt lo més bell; veient ses llagues, un dubta de si és Jesús o Francesc.

No són d'or fi les baranes, ni els escalons són d'argent: sos escalons són de nusos, puix l'escala és de cordell.

Amb ell se cenyiren Dant i Colom lo genovès, aquest per trobar l'Amèrica, aquell per baixar a l'infern.

Se'l cenyiren Miquel Àngel, Murillo, Giotto i Rafel, Sant Domingo i Sant Ignasi, Calassanç i Borromeus; de dos en dos los Lluïsos, los Lluïsos i Isabels; Garcia Moreno el màrtir, lo confessor Vianney.

Sants i verges se'l posaren, cardenals,
papes i reis, i estrenyé regnes amb regnes,
l'orient amb l'occident; ne feren son llaç los
pobles i la terra son cinzell...

¡Oh seràfic Patriarca, lligueu-la com altre
temps, lligueu-la amb aqueixa corda amb
què midàreu lo cel!

Torneu la pau entre els homes que la
guerra enferotgeix, lligueu los uns amb los
altres i tots los homes a Déu.

Follia santa

(...) Un príncep semblava ahir i avui és un
pobre, qui a les fleques de Jesús va de porta
en porta, dient que per qui la pren com per qui
la dóna, la divina caritat del cel és penyora.

(...) Tot lo que falta als demés a Francesc
li sobra. (...) De ser tingut com a boig poc o
res li importa: la bogeria dels sants és Déu
qui la dóna: qui un ram n'arriba a tenir, ha
guanyat la joia.

Francesc ha vist que en lo món tot és
fumarola, i en les befes i menyspreus posa
la seva honra.

I els vilipendis i afronts, l'insult i la mof preu
li semblen molt petit per comprar la glòria.

Fra Masseu

Un deixeble de Francesc plora i prega en
la muntanya: voldria de les virtuts la més
petita i més alta; voldria la humilitat i dia i
nit la demana.

Jesucrist se li apareix i amorós així li parla:

–Fra Masseu, tu què em daràs, què em
daràs i et serà dada?

–Vos daré els ulls si els voleu, vos daré
els ulls de la cara.

–Fra Masseu, guarda tos ulls: ja
m'accontento amb les llàgrimes: vet aquí
la humilitat, ve-te-la aquí dintre l'ànima.
Desapareix Jesucrist, mes deixa sa ànima
rica, rica d'aquella virtut que és de totes
la regina.

Ja té la joia del cel, mes Masseu fa com
l'espiga: com més gra porta i millor, més a
la terra s'inclina.

Lo tresor de la pobresa

Sant Francesc és magrentí, magrentí i de
poca ufana:

les almoines que ha trobat petitones són
i magres.

Fra Masseu és escaigut, alt de cos i her-
mós de cara:

són los bocins que ha aplegat bells i blancs
com la gelada.

Veient això sant Francesc, gran alegria
mostrava:

–No som dignes d'eix tresor amb què el
Senyor nos regala.

–Quin tresor, pare, és aqueix, si tot lo del
món nos falta?

No ens serveixen los criats, ni estam a sota
teulada:

per cadires tenim rocs, crespinell per esto-
valles.

–Lo gran tresor és aqueix, – li respon lo
patriarca; – res tenim aparellat i res de la
vida ens manca.

Vora eixa font posà Déu aqueixa pedra per
taula, que per refer nostre cos omplí de la
seva gràcia.

Tenim lo món per palau, lo firmament per teulada; tenim la lluna de nit, lo sol de dia per llàntia; tenim a Déu per sirvent mira, Masseo, si ens ama!

Oh pobresa, oh gran tresor, del cel clau d'or rovellada!

Oh dolçor del paradís, com ets pels cors tan amarga!

L'escala [dins del recull Flors del Calvari]

Si vols pujar a la glòria, la creu d'escala et farà; si la trobes massa llarga, l'amor te l'escurçarà.

Si la trobes poc segura, lo mestre que l'aixecà per donar-li més fermesa de mans i peus s'hi clavà.

No digues pas que és estreta, puix tot un Déu hi pujà, quedant-se al cim de l'Escala sols per donar-te la mà.

Diada de sant Francesc de 1894

Lo pelegrí

I

La diada de Nadal diada és de glòria, puix la festa de la nit al dia es perllonga.

Ja es coneix al refetor quan migdia sona: hi lluenta el cristall, los plats van en doina, los conills fan bon costat a la carn de ploma, a la bresca el brescalló, lo bon vi a les dolces.

Què hi haurà que li desplau, puix Francesc és fora?

Al moment de beneir, al portal se'ls mostra, al portal del refetor demanant almoina.

Porta barret de romeu, barret i valona, que li deixà un pelegrí arribat de Roma.

—Entreu —diu-li el guardià, — com a casa vostra.

Pelegrí, bon pelegrí, eixa taula és pobra, mes amb vós compartirem lo que Déu hi posa. —

II

Francesc entra al refetor, i amb una escudella un rosegó pren de l'un, de l'altre una ceba, de l'altre quatre fesols a la vinagreta. Diu a tots: —Déu vos ho pac— i s'asseu en terra.

Ja no riuen tan a pler los frares que reien, prenent per suau avís la seva ardidesa d'entrar com a foraster dintre casa seva.

III

S'aixeca el bon Pelegrí, i, après de les gràcies, a sos frares estimats dolçament los parla: —Avui lo bon Jesuset està sobre palles, la pobresa predicant com des d'una càtedra.

Nosaltres, que som fills seus, seguim ses petjades, tenint-nos per pelegrins que anem a la pàtria.

Lo que guanyàrem al camp no perdem a taula, a la pobresa escarnint, nostra sobirana.

Impressió de les llagues

(...) Lo rondinar del vent entre les fulles, lo remoreig dels boscos, lo monòton bugonar de l'insecte i bronzidera li semblen los gemecs de la natura per la mort de Jesús, i així exclama fent ressonar l'Alberna amb crits planyívols:

–Oh dolç Jesús, oh vida de ma vida, jo en llibertat i vós en un patíbul?

I vós, que sou l'amor i la innocència, voleu morir per mi, lo més indigne dels malfactors que ha sostingut la terra?

Calia això per expiar mes culpes? (...) Plora Francesc, i més son plor s'adolla a son Amor quan s'afigura veure que amb llavis oberts de ses cinc llagues li sembla dir: –Francesc, si tu m'estimes, quina prova me'n dones? Si mon nunci desitges ser, on és la teva insígnia?

(...) Crida a la Creu que vinga ja a sos braços: li és poc rosar-la amb llàgrimes sagnoses; com Jesucrist, voldria unir-se amb ella fins a morir en íntima abraçada.

–Oh amor, oh amor, muira com vós, –li crida – atravesat per vostra fletxa aguda! Feriu-me encara més, vostre arc no em planga:

patir m'és dolç i lo morir m'és viure. – (...) Veus-el allí, veus-el allí! En los aires, baixant cap a la terra encara fosca, s'obira un Serafí d'ales de flama; i ses ales cobreixen de misteri a l'Home-Déu, clavat per nostres culpes, de peus i mans, sobre la Creu divina.

Dins un núvol de glòria a l'obirar-lo, s'estremeix d'alegria; mes al veure'l cobert d'estigmes i de sang, deleja patir amb ell tan dolorós suplici.

Lo Serafí s'acosta, i amb ses ales l'estreny i, cremorós com un metéor, lo fereix amb un raig de sa hermosura que ensems l'adoleix i emparadisa.

Sobre l'altar esplèndid de l'Alberna Jesús mateix, com sobirà pontífice, davant la mar, la terra i l'hemisferi, ses mans esgalbrades imposant-li, per sa còpia viventa

se'l consagra en son designi de salvar els homes. (...) Torna Francesc de l'èxtasi sublime i del dia a la llum que parpelleja, de son amor diví veu les cinc llagues sobre sa carn mateixa renadiues, com flors del cel que en terra s'esbadellen. Oh símil de Jesús, oh cristoforme Serafí, los incendis amorosos que per eixes ferides respiràveu los dos anys que durà la vostra vida, feu-los sentir de nou sobre la terra, que com llavors a refredar-se torna, i a les nacions que de Jesús s'allunyen cridau-les a son cor amorosíssim amb la cèlica veu de vostres llagues!

Fra Ginebre

L'apòstol sant Pau ho diu: lo que en lo món és ximplesa, per Déu, que del món se riu, és sovint gran saviesa.

La santa simplicitat que en fra Ginebre floria, pel cel era santetat, per la terra bogeria.

Los aplausos li fan por, té l'or i argent per escòria, los escarnis per honor, los vituperis per glòria.

Si algun passant, quan lo veu, amb dicteris l'apedrega, si li tira algun menyspreu, amatent ell lo replega.

I obrint l'alforja festiu, com per copsar bones coses: –Tira-me'n força, –li diu –d'eixes pedres precioses.

És un ginebre florit que els convents omple d'essència, és verd sempre, mes vestit amb hàbit de penitència.

Als aucellets e infantons, a falta de perles fines, los regala ginebrons, per si es guarda les espines.

Vivint amb lo cor al cel, és un albat en la terra; amb son botxí més cruel és amb qui son cor s'aferra.

Comparable és a la flor de la gerda saboritja, que a tothom regala olor, i més a qui la trepitja.

Santa Clara que l'ha vist, diu que és l'humil fra Ginebre juguina de Jesucrist, de Jesucrist del pessebre.

És Junípero un noi gran; quan Francesc d'Assís se'l mira, quan se'l mira ximplejant, aixeca els ulls i sospira: —Quins fills, Senyor, me donau! Mes, si algun altre us ne queda, de tals Ginebres, si us plau, donau-me una ginebreda. —

Lo món franciscà

Aquell qui suplantaria en son trono a Llucifer, lo nom de França prenia, d'Itàlia prenia el ser, d'Espanya una terra nova que un terciari li troba.

Qui per fra qui per germà, tot lo món és franciscà.

(...)

Fundà Ignasi terciari de Jesús la religió; Llull ne duia el vestuari, sant Domingo lo cordó; la seràfica Teresa n'heretà l'ànima encesa.

Qui per fra qui per germà, tot lo món és franciscà.

L'encès Francisco de Paula, l'humil sant Joan de Déu, han inflammat en eixa aula cada u l'exèrcit seu.

De Caritat les germanes amb Paül són franciscanes. *Qui per fra qui per germà, tot lo món és franciscà.*

De Margarida Maria Francesc era el guaidor quan als homes repartia lo dolç fruit del Sagrat Cor.

Dels petits és lo monarca, dels pobrets lo patriarca.

Qui per fra qui per germà tot lo món és franciscà.

Al Dante l'en fa l'idioma, a Alonso Cano el cisell, a Lope l'en fa la ploma, a Fra Angèlic lo pinzell.

Del seràfic hort són palmes Lleó Tretze, Pio i Balmes

Qui per fra qui per germà tot lo món és franciscà.

De Francesc és Palestina, Jesús l'hi dóna per dot: sols la pobresa divina tal tresor merèixer pot.

Del llagat Cruciferari són Betlem, Sion i el Calvari.

Qui per fra qui per germà tot lo món és franciscà.

LES AVENTURES DE FRA BONIFACI ECHARRI

FRA EDUARD REY

L'estiu de 2005, fra Gil Parés i jo mateix vam ser enviats a Amèrica per tal d'ajudar fra Valentí Serra amb informació per al seu llibre sobre les missions dels caputxins catalans. La major part del temps vam estar a Costa Rica, revisant l'arxiu del convent de Cartago. Però també vam passar una setmana a Managua, al convent de Monte Tabor, on hi havia aleshores encara dos frares provinents de la nostra província: fra Bonifaci Echarri i fra Ramon Batalla. Fra Bonifaci ens va portar d'excursió a veure la ciutat colonial de Granada, el llac de Nicaragua, la laguna de Apoyo i el volcà Santiago. Va ser un dia llarg, en què ell es va deixar anar explicant records de la seva vida a Amèrica.

Aquell vespre, arribats al convent, em vaig posar a l'ordinador. La vida de fra Bonifaci semblava una novel·la d'aventures! No volia deixar escapar res. Ho vaig escriure, ho vaig imprimir i l'endemà li ho vaig ensenyar. "Que tenies una gravadora?", em va preguntar, tot sorprès. En aquell moment, jo vaig sentir que aquest comentari era una aprovació del contingut d'aquest escrit. Però més endavant vaig voler obtenir una aprovació seva més formal, per exemple un correu electrònic. He estat perseguint-lo durant vint anys, però no hi ha hagut manera... Crec que, mentre dirigia encara Escuelas Radiofónicas, tenia por que un escrit com aquest, sortint a la llum, pogués perjudicar la feina que feien de promoció dels camperols. I quan va deixar aquesta responsabilitat i es va retirar a Costa Rica, em sembla que ja li va fer mandra posar-s'hi. Ofereixo, doncs, el que vaig escriure aquell vespre de 2005 a Managua i que cadascú, sabent-ne la història, li doni el valor que consideri.

Fra Bonifaci explica que, quan va ser enviat cap a Amèrica, va estar primerament dos anys a l'església de Las Ánimas a San José de Costa Rica. Quan havia marxat de Catalunya, el provincial li havia assegurat que no aniria a aquesta casa, que no tenia simpaties entre els estudiants de la província a causa de les cartes que enviava des d'allà un frare que no s'hi trobava a gust. Però en arribar a San José, el pare Roger de Sant Feliu, fundador d'aquesta casa, ja li va dir que creia que el deixarien allà. La feina a l'església de Las Ánimas era sobretot les exèquies, ja que es troba al costat del cementiri. Fra Bonifaci recorda fins a sis enterraments en un dia. En aquell temps es va fundar a Cartago el seminari menor i tres dies a la setmana també hi anava per donar classes de llengua castellana.

Acabat aquell trienni, el custodi fra Eudald de Sant Sadurní (Antoni Lecera) el va enviar a Managua, on va estar tant al convent de Sant Antoni com al de Sant Sebastià. Des de Sant Antoni en aquell temps s'atenien pastoralment moltes comunitats rurals fins a la mateixa riba del Pacífic. A Managua residia en aquells moments fra Antoni Pera, que havia fundat la Radio Católica de Nicaragua i les Escuelas Radiofónicas. A fra Antoni li havien ofert una beca per anar a estudiar Doctrina Social de l'Església a Santiago de Xile. Ell va proposar a fra Bonifaci que l'aprofités.

L'any 1966, doncs, va estar a Xile estudiant. Diu que guarda un gran record d'aquell temps. Per una banda, el Concili Vaticà II i, en especial, la constitució *Gaudium et Spes*, havia donat un gran impuls a la doctrina social de l'Església, que aviat es concretaria per a l'Amèrica

Llatina amb els documents de les assemblees episcopals de Medellín i Puebla. Per altra banda, es trobava en aquell temps a Santiago exiliat el gran teòric de l'educació Paulo Freire, a algun curs del qual va poder assistir. Entre les principals idees de Freire hi havia que *“només ensenya el qui aprèn i només aprèn el qui ensenya”*. Tot-hom té alguna cosa a ensenyar, però cal que en prengui consciència. El mètode de Freire consisteix en posar davant dels ulls del qui ha d'aprendre, pensant sobretot en adults sense formació, imatges de la seva vida quotidiana, i provocar que en faci una anàlisi que en el context normal de la vida difícilment es pot donar. Aquesta presa de consciència es fa sempre en grup. L'objectiu és que s'adonin dels problemes i de l'opressió en què viuen i es mobilitzin per canviar aquesta situació.

L'endemà mateix del retorn de Xile a Managua, es va trobar en una situació

inesperada. A causa d'una transmissió de Radio Católica crítica amb el règim del dictador Somoza, fra Antoni Pera havia rebut amenaces i havia de sortir del país. D'un dia per l'altre, fra Bonifaci es va trobar al davant d'Escuelas Radiofónicas. En un primer moment va trobar-hi unes grans dificultats econòmiques, que va poder superar gràcies a l'ajut d'un alt càrrec de la Santa Seu que era conegut dels frares catalans de Colòmbia.

El treball d'Escuelas Radiofónicas s'orientava cap a l'alfabetització dels adults, sobretot camperols. Es formaven grups en els pobles, cada un amb un auxiliar escollit entre els mateixos participants. Les classes es retransmetien per ràdio, dues hores al dia, de manera que els camperols hi podien assistir després de la jornada de treball. Els caps de setmana els auxiliars es reunien per revisar la feina i comentar els problemes. Escuelas Radiofónicas publicava també els llibres de text que es feien servir. Aviat van estar en condicions d'oferir de poder fer tota la primària en un parell d'anys. També es procurava assistir a les reunions d'alguns grups d'estudi propers a Managua per poder corregir possibles defectes de les emissions. Un problema que es trobava sovint era que alguns alumnes, un cop aprenien a fer algunes sumes i especialment a firmar, es donaven per satisfets i abandonaven ja les classes.

Entre les dues hores hi havia sempre cinc minuts en què fra Bonifaci donava algunes paraules d'ànim o convidava al compromís a partir d'algun text de la Sagrada Escriptura. Les Escuelas Radiofónicas han tingut sempre la preocupació que la formació de les persones revertís en bé de la comunitat. Es pretenia, i s'aconseguia, que el camperol, aclaparat durant tant de temps per la pobresa extrema i que solia viure en una passiva resignació, prengués iniciatives en la seva vida i en la seva comunitat per millorar la situació.

Aquest canvi sovint es palpava, tal com es va poder comprovar més endavant. Ara bé, tot i que la inspiració que donava vida a tota aquesta acció era purament cristiana (la constitució *Gaudium et Spes* i els documents de Medellín i Puebla), va ser mirada sovint amb sospita pel règim dictatorial de Somoza.

L'any 1972 s'esdevingué el terratrèmol de Managua. Fra Bonifaci es trobava en aquell temps al convent de Sant Sebastià. Els dos convents es van haver d'abandonar a causa del mal estat en què van quedar, i la comunitat es va instal·lar des d'aleshores a la nova parròquia de Monte Tabor, fins aquell moment església filial de Sant Antoni.

Pel juliol de 1979, la revolució sandinista va triomfar al país. Pocs dies després, va sentir per ràdio que s'anunciava un projecte d'alfabetització a gran escala, la Cruzada Nacional de Alfabetización, i es demanava a tots els qui estaven portant projectes similars que els abandonessin. Fra Bonifaci, preocupat, va anar a preguntar al ministre d'educació si allò ho havien dit per a les Escuelas Radiofónicas. El ministre li va respondre que no, que Escuelas Radiofónicas podia seguir amb la seva activitat. També els demanava una proposta per a l'alfabetització del país. En dotze dies, Escuelas Radiofónicas va enllestir aquesta proposta i la va presentar. Poc després va rebre la visita dels qui havien d'estar al front de la Cruzada per part del govern sandinista, el jesuïta Fernando Cardenal i un altre. Segons van dir, havien comparat la proposta d'Escuelas Radiofónicas amb la que havia elaborat el ministre d'educació durant el seu exili a Costa Rica, i l'havien trobada superior. Però tot i així, demanaven el tancament d'Escuelas Radiofónicas. Fra Bonifaci s'hi va negar, però va oferir la col·laboració de les Escuelas per a la Cruzada. Ells el van advertir que aviat no hi hauria ni un pam de terra del país on ells no hi fossin

i van ordenar que Escuelas Radiofónicas deixés d'usar els seus llibres i utilitzés exclusivament els de la Cruzada.

L'any 1980 els fou demanada una col·laboració, un programa per a conscienciar el país de cara a la Cruzada. El programa es va dir "Insurrección cultural en marcha", i va durar tres mesos, fins que el govern va posar en marxa el seu propi programa. Una altra col·laboració a la Cruzada, en aquest cas espontània, va ser el programa "Afilando el machete", on s'ajudava a la comprensió del llibre *El Machete*, que la Cruzada havia tret per a l'alfabetització i s'havia guanyat el malnom de "Machete de hule" per la seva complicació.

Van començar a partir d'aquell moment serioses dificultats per a Escuelas Radiofónicas. El país estava fortament polaritzat entre els partidaris i els contraris a la Revolució. Molt aviat va començar la guerra.

Escuelas Radiofónicas va fer tot el possible per no posar-se ni d'un costat ni de l'altre, actitud que les va fer sospitoses als ulls de tots. Des de la banda sandinista, els responsables de la Cruzada cada vegada anaven posant més dificultats i traves, tot i que ells mateixos podien anar comprovant per tot arreu l'abast i l'efectivitat del treball que Escuelas Radiofónicas havia fet en aquells anys. En un cert poble del nord el país, els camperols alfabetitzats per Escuelas Radiofónicas no van permetre que ningú de fora hi anés a promoure la Cruzada, com feien en altres llocs on anaven estudiants de la ciutat. I tan bé ho van fer, que van tenir un premi a nivell nacional. En una de les converses amb els responsables de la Cruzada, a fra Bonifaci li van dir: "*¡Vas a cerrar esa mierda cuando te demos en la cabeza!*", referint-se a Escuelas Radiofónicas. També va succeir que un sandinista que havia estat primer col·laborador d'Escuelas Radiofónicas, va dir públicament, després d'agrair-los la formació rebuda, que estaven al servei de la CIA.

Per la banda contrària a la Revolució, hi havia la jerarquia catòlica de Nicaragua. Escuelas Radiofónicas pertanyia en aquella època a la Conferència Episcopal, que va demanar a l'organització que les recolzava econòmicament que ho deixés de fer. Des d'aquesta organització algú va avisar fra Bonifaci que, en veure's privat del recolzament dels bisbes (encara que a ell personalment ningú no li havia dit res), i no podent obtenir el recolzament dels superiors de l'orde, constituís una associació civil sense ànim de lucre i així va obtenir la personalitat jurídica.

En aquella època, s'obligava tots els preveres a renovar cada sis mesos el permís per exercir el ministeri sacerdotal. Fra Bonifaci no hi solia anar, però en l'única ocasió en què, aconsellat per un company, va voler renovar aquest permís, el van fer passar a parlar directament amb un bisbe auxiliar, que li va dir que Escuelas Radiofónicas tenien un cert regust de "Iglesia popular" (que era com es coneixien els sectors d'Església propers a la

revolució). Fra Bonifaci el va tallar en sec amb un “no”, i va objectar que tota la inspiració d'Escuelas Radiofónicas venia de documents del magisteri de l'Església com *Gaudium et Spes*, Medellín i Puebla, cosa a què el bisbe va respondre: “*¡Eso ya pasó! El magisterio de la Iglesia ahora somos nosotros*”. De totes maneres, el permís li va ser renovat.

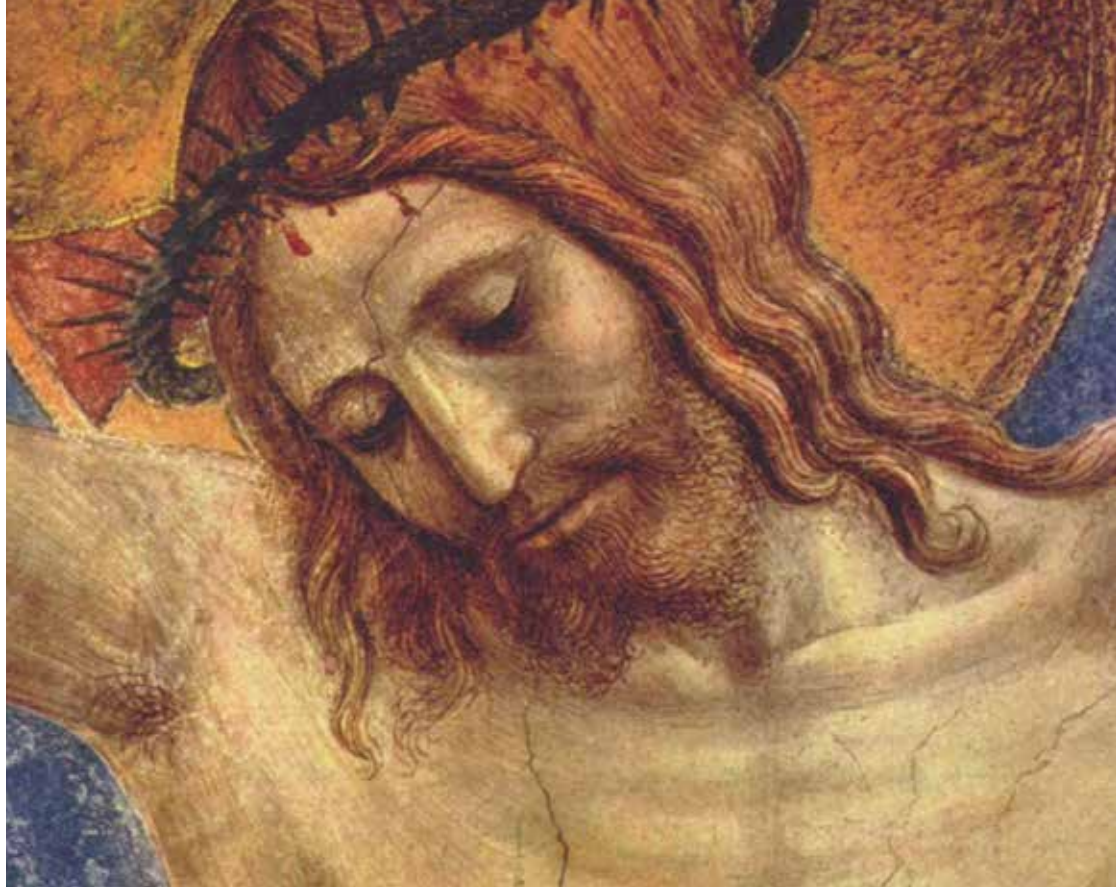
També va tenir un problema amb el bisbe d'Estelí, que, sense anomenar-lo, el va acusar d'estar repartint armes entre el poble en ocasió de la inauguració d'un centre promogut per Escuelas Radiofónicas. Com a resposta indirecta, fra Bonifaci, conscient que tot poder té por dels mitjans de comunicació, va fer un programa de ràdio i va aconseguir que fos emès en territori del bisbat d'Estelí. Tot i que en aquest programa no es va respondre a l'acusació del bisbe, sinó que es van parlar d'altres coses, sembla que aquest va captar el missatge, ja que no va tornar a parlar sobre el tema.

Cal dir que de la jerarquia també van arribar consells inesperats. En una ocasió, fra Bonifaci era a Monte Tabor i va sentir trucar a la porta. En obrir es va trobar el nunci, que resideix relativament a prop. El nunci va entrar, es va passejar una mica per la casa, va mirar la terrassa i, de sobte, va dir: “*Mantenga su autonomía de los obispos.*” I se'n va anar, sense donar més explicacions. Fra Bonifaci va captar que es devia haver parlat del tema en la Conferència Episcopal. Aquesta visita es va tornar a repetir uns dies més tard, de la mateixa manera misteriosa. Des d'aleshores, fra Bonifaci evitava qualsevol possible contacte personal amb els bisbes del país, per no donar cap ocasió que li prohibissin continuar amb les seves activitats. D'aquesta manera, ningú no podria dir que estigués actuant fora de l'obediència.

Es va arribar al punt que Escuelas Radiofónicas havia de canviar d'activitat

o desaparèixer, ja que l'èxit de la Cruzada Nacional de Alfabetización li havia anat tallant tot el camp d'acció. Aleshores es va resoldre orientar-se cap a altres projectes, però sense canviar un nom que s'havia guanyat el respecte i la confiança de molta gent. Així es van anar desenvolupant nous projectes de cara a diversificar i millorar els cultius, millorar habitatges, formar líders per a les comunitats... Se segueixen produint programes de ràdio educatius i religiosos com la dramatització de la Setmana Santa o una sèrie de dos-cents capítols que ara es prepara sobre sant Francesc. En els projectes sempre es busca la implicació de les persones i es donen motivacions a partir de la Paraula de Déu o dels documents del Vaticà II, Medellín i Puebla.

A Monte Tabor, els primers anys de la revolució, era superior fra Francesc Castells. L'arquebisbe solia demanar-li la venerada imatge de la Sang de Crist, que els caputxins tenien cedida a perpetuïtat des de feia molt de temps, per organitzar processons que es convertien en actes polítics contra el govern sandinista. Després d'un d'aquests actes fra Francesc fou expulsat del país, amb sis sacerdots més. El succeí en el càrrec fra Josep Maria Clarassó, que estava personalment implicat en el moviment sandinista i va preferir no cedir la imatge per aquest tipus d'actes. Fou aleshores que, aprofitant el viacrucis de Divendres Sant, que es feia pel centre de la ciutat, la imatge fou introduïda en un camió i portada a una altra església, després que un capellà la reclamés públicament en nom, deia ell, de la Conferència Episcopal. Fra Josep Maria va escriure a Roma, a la Cúria General de l'orde, demanant ajuda, ja que la cessió de la imatge era a perpetuïtat, però se li va respondre que el que havia de fer era “*obedecer y callar*”. La imatge va quedar en aquella església fins que fou construïda la nova catedral, on és actualment.

Sobre fra Josep Maria Clarassó, explica també fra Bonifaci, que es va cuidar molt de temps de les comunitats rurals que depenien de Monte Tabor. Va promoure la construcció de diverses esglésies. Era un home molt vital. De fet, també fra Bonifaci a nivell d'Església tenia fama de profer al sandinisme. A Managua mateix, en el barri de Bolonia, tenien casa els frares nord-americans que havien estat missioners a la Costa Atlàntica. En una ocasió, fra Bonifaci es va esplaiar amb ells també explicant aquesta història, que els va deixar molt sorpresos, ja que ells no imaginaven que Escuelas Radiofónicas hagués tingut tants problemes amb el govern sandinista.

Durant aquell viatge vam estar també a Bluefields, capital de la Costa Atlàntica de Nicaragua, on vam trobar un prevere diocesà de Granada, de cognom Alvarado. Durant un dels freqüents talls de llum de la ciutat, asseguts a la terrassa

de la casa diocesana, ens va explicar que havia conegut molts dels frares catalans que han passat pel país, i confirmava que fra Bonifaci i les Escuelas Radiofónicas, en els anys del govern sandinista, s'havien mantingut sense casar-se amb ningú i treballant discretament i sense fer soroll. Segons deia, gràcies a aquesta difícil actitud, va aconseguir ser dels pocs que "sobrevivió" a aquesta època.

Al llarg dels anys, vaig tornar a veure fra Bonifaci com a mínim dues vegades més a Managua i una a Catalunya. Murri, irònic, una mica "escurridizo" que diuen en castellà, sempre em va donar llargues a revisar novament i aprovar aquest escrit... Però ara que el Senyor l'ha cridat definitivament amb Ell, crec que treure'l de l'ordinador on tan llargament ha reposat és com un homenatge. Descansi en pau fra Bonifaci de tantes batalles al servei dels camperols de Nicaragua.

EL LOCO DE DIOS EN EL FIN DEL MUNDO

CRISTÒFOL TREPAT

EL LOCO DE DIOS EN EL FIN DEL MUNDO

JAVIER CERCAS

RADHOM HOUSE, BARCELONA, 2024

Javier Cercas va néixer en el si d'una família molt catòlica i d'infant i adolescent va estudiar en els maristes. Era un alumne estudiós, bon lector, esportista i creient fins que va caure a les seves mans el llibre de Miguel de Unamuno *San Manuel Bueno, màrtir*. La seva lectura li va causar tal sotrac interior que va perdre la fe i no l'ha recuperada. Reconeix que, atesa la

sobtada absència de Déu, va començar a beure, a fumar i a participar en tota mena de disbauxes. Al final es va dedicar a la literatura perquè va creure que era l'única manera de treure l'entrellat al misteri de la vida. Confessa també que va ser un error perquè la literatura ajuda, però no és capaç de "salvar-te", és a dir, de proporcionar-te certeses i assossecs. La literatura, com a recerca de la veritat, més aviat t'omple de noves preguntes i inquietuds però no t'ofereix cap resposta. Com ell afirma, durant la seva infantesa mai no havia conegut l'angoixa: la va descobrir quan va perdre la fe. D'aleshores ençà l'angoixa l'acompanya sempre. Escriu per intentar desfer-se'n, tot i que reconeix que no ho aconsegueix gaire. En tot cas Javier Cercas ha estat un novel·lista de renom i és membre de la *Real Academia de la Lengua*.

Javier Cercas estava signant llibres a Torino quan se li va presentar un representant de la *Libreria Editrice Vaticana* per proposar-li que viatgés amb el seguici del papa Francesc a Mongòlia i que escrivís un llibre sobre el viatge, el Papa, l'Església, el Vaticà i sobre el que volgués. Li obririen les portes de la Santa Seu perquè parlés amb qui volgués i no li barrarien el pas a preguntar i veure qui desitgés. Li van garantir que no li censurarien el llibre i que el publicarien tal i com el presentés. Sabien que Javier Cercas és ateu, anticlerical, racionalista i impiu (així ho confessar ell). Només va gosar formular una petició: poder parlar uns minuts amb el papa Francesc. Li van assegurar que farien el possible per satisfer també aquest desig. Va acceptar el repte.

Javier Cercas se'n va anar a Roma, es va instal·lar en una pensió regida per una comunitat de monges i va començar a tenir entrevistes amb diverses personalitats vaticanes. Les primeres van ser amb Lorenzo Fazzini que li va presentar els seus superiors: Paolo Ruffini i Andrea Tornielli, respectivament cap i director editorial del Dicasteri per a la Comunicació del Vaticà. També té una llarga entrevista amb el jesuïta Antonio Spadaro, director de la revista més veterana d'Itàlia, *La Civiltà Cattolica*, i amb el cardenal Tolentino, cap del Dicasteri per a la Cultura i l'Educació. Totes aquestes entrevistes, i d'altres, són reproduïdes en el llibre d'una manera vivaç, entenedora i interessant.

A finals d'agost del 2023 inicia el seu viatge amb el seguici del papa Francesc. Com és habitual, quan l'avió s'ha estabilitzat i entoma la seva velocitat de creuer, el Papa accedeix a la part reservada als periodistes i els saluda un per un. En el moment de saludar Javier Cercas, aquest li demana si li podria formular una pregunta de part de sa mare sobre la resurrecció de la carn i la vida eterna. El Papa l'escolta atentament i li indica que quan l'avisin passi a parlar amb ell a la part davantera de l'avió. I, efectivament, al cap de poc l'avisen que el papa Francesc el vol veure. Cercas li pregunta de part de sa mare, vídua i malalta d'Alzheimer: quan ella es mori ¿es trobarà amb el seu marit? El misteri de la resurrecció de la carn i la vida eterna i la resposta a aquesta pregunta concreta serà el *leit motiv* de la intriga de tota l'obra que no es descobrirà fins al final del llibre. Perquè de fet, la qüestió de la resurrecció de la carn i la vida eterna –l'absència de la fe en la qual és motiu d'angoixa– serà una pregunta recurrent a totes les persones amb qui s'entrevistarà. La resposta del Papa al final del llibre no la revelem per no fer *spoiler*.

Durant els tres dies que passen a Ulan Bator, la capital de Mongòlia, l'autor visita

un monestir budista i conviu i s'entrevista amb els missioners catòlics que viuen i treballen a Mongòlia a més de participar en els actes oficials del Papa. Els catòlics a Mongòlia són una ínfima minoria. Pel que sembla no arriben a 1.500 en un país de tres milions i mig d'habitants, la majoria budistes. No pot deixar d'admirar-los. Els missioners i missioneres es dediquen als més pobres i no fan el més mínim proselitisme. Els missioners del segle XXI –tots ho hauríem de ser en alguna mesura– són als llocs on se'ls envia per donar un cop de mà, especialment als més marginats, sense demanar-los res a canvi. I el motiu de l'acció missionera és ben senzill: estimar els altres perquè són la presència de Crist (Mt 25) i dedicar-s'hi sense esperar-ne cap guany personal. Per a Cercas la fe dels cristians a Mongòlia és un autèntic “superpoder”, l'únic que pot explicar la seva alegria, la seva dedicació i el seu entusiasme en un entorn difícil, tant des del punt de vista climàtic (les temperatures a l'hivern arriben a 40º sota zero!) com social.

El “loco de Dios” (el papa Francesc) ha anat a “la fi del món”, és a dir, a la llunyana perifèria on també hi ha un grup de catòlics, pocs, que viuen la seva fe d'una manera exemplar. El llibre és un aiguabarreig d'autobiografia, de valoració crítica positiva del papa Francesc, dels missioners de Mongòlia i del món del Vaticà escrita amb molta habilitat, de forma molt amena i molt ben estructurada. Mai l'Església catòlica no ha estat vista amb tan bons ulls per part d'un ateu, tot i les seves crítiques que també hi són (i que potser són bastant raonables). Gràcies a Javier Cercas (tot i haver tornat del viatge ateu i anticlerical tal i com hi va anar) molta més gent sabrà qui és el sant Pare, com és el Vaticà i com són els missioners que no pas si el llibre hagués estat escrit per un creient nostrat i conegut. Una lectura altament recomanable.

Fra Valentí Serra de Manresa

MISSA ET MENSA

Secrets de la cuina de convent

coneixement culinari i agrari de la tradició caputxina i, alhora, ens revela l'origen "secret" d'alguns plats que avui considerem tradicionals com és, per exemple, "l'arròs de galeres" i "l'arròs a la caputxina" (veg. pp. 92-93). Aquest receptari caputxí es converteix en una font d'inspiració per a una cuina contemporània basada en productes de proximitat i de temporada i, sobretot, d'aprofitament dels excedents de les hortes i de les restes dels plats cuinats anteriorment.

El llibre consta de dotze capítols que tracten sobre els àpats senzills i sanitosos dels frares, sobre les pitances i les espècies, sobre les llegums i els guisats hivernals, sobre les amanides i cargolades, sobre les hortalisses, sobre l'escudella i les sopes de pa, sobre la presència dels ous, formatges i botifarres en la cuina catalana, sobre els guisats de l'arròs, sobre la presència dels bolets i del peix fresc i salat, sobre la

MISSA ET MENSA. SECRETS DE LA CUINA DE CONVENT

FRA VALENTÍ SERRA DE MANRESA

ALBADA EDITORIAL, BARCELONA 2025.

Els convents de caputxins de casa nostra han forjat, al llarg dels segles, una tradició culinària ben singular marcada per l'austeritat i per uns trets gastronòmics únics. A *Missa et mensa* fra Valentí Serra ens endinsa en cuines i refetors monàstics per a descobrir, a través dels àpats més emblemàtics dels frares i monjos, la seva forma de vida i el seu valuós llegat històric. Amb una mirada d'expert, l'autor ens aproxima d'una manera molt entenedora al

gran actualitat de la cuina d'aprofitament i, finalment, tracta sobre les postres i les begudes tradicionals, particularment sobre el vermut, el vi i la ratafia per degustar, abans, durant i després dels àpats festius.

Tal com l'autor ens té acostumats, en el llibre incorpora un glossari amb l'explicació dels termes arcaics i poc coneguts com, per exemple, agràs, bajoca, cànova, capiroxada, herbacol, perbullir i xerigot (veg. pp. 145-153). Aquest és el primer llibre que fra Valentí publica amb Albada Editorial, que és una editorial i una conversa –o moltes– al voltant del creixement personal i el progrés interior, amb una mirada cristiana i oberta.

Juan Manuel de Prada

Una biblioteca en el oasis

UNA BIBLIOTECA EN EL OASIS. LITERATURA PARA LA FE

JUAN MANUEL DE PRADA
MAGNIFICAT, MADRID 2021.

Juan Manuel de Prada és un escriptor, amb més de trenta llibres publicats entre novel·la i assaig, i articulista d'opinió en la premsa escrita.

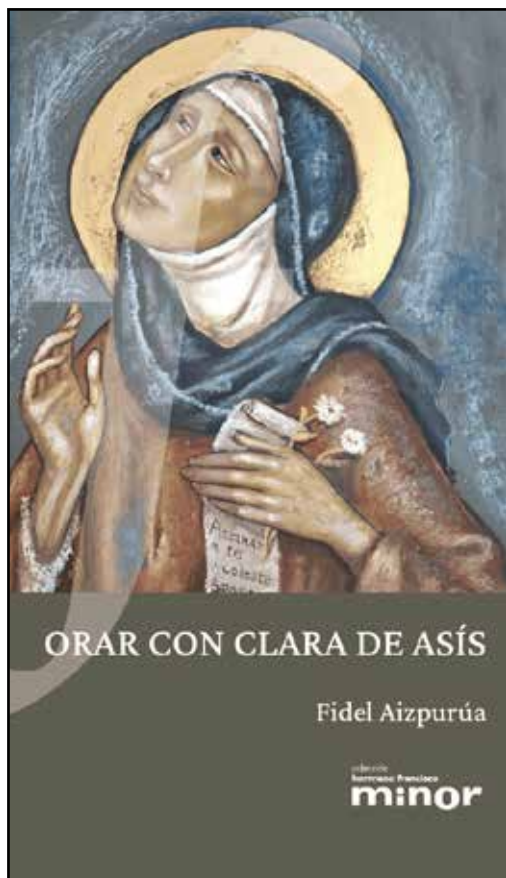
En aquest llibre ens regala l'aplec dels articles publicats a la revista Magníficat, sobre trenta sis escriptors cris-

tians, comentant els seus llibres més significatius. Entre d'altres, podem trobar obres de Chesterton, Lewis, Cervantes, Bernanos, Léon Bloy, Flanery O'connor, Joseph Roth, Fabrice Hadjadj... Un selecte cànon de literatura cristiana que desmenteix el tòpic que el catolicisme és per a persones crèdules i poc intel·ligents.

Els llibres d'aquesta biblioteca a l'oasi guarden una característica comuna. Tots ells ens parlen de Déu, de les formes més diverses i fins imprevisibles; i també de l'aliança que Déu ha signat amb l'home. Però la literatura, fins i tot la més divinament inspirada, no pot deixar de confrontar-se amb el "drama" humà, que és el nucli constitutiu de tot art digne d'aquest nom. Perquè són les vides conflictives i dramàtiques les que ens ajuden a entendre la imperfecta naturalesa humana i el

valor vertiginós de la Redempció. La gran literatura, si es vol plenament religiosa, no pot tenir por davant del "territori de l'Enemic", sinó llençar-se coratjosament a la seva conquesta, per il·luminar la batalla que es lliura en les penombres del cor humà.

Aquest és el propòsit que ha guiat l'autor en la selecció de lectures que aquí ens ofereix, talment un oasi per a l'ànima.

ORAR CON CLARA DE ASÍS

FIDEL AIZPURÚA

EDITORIAL ARANTZAZU, COL. MINOR 22,
VITORIA-GASTEIZ 2025.

L'autor ens ofereix en aquest llibre una guia sobre l'oració personal inspirada en els escrits i la vida de Clara d'Assís. Aizpurúa explora la importància, mètodes i beneficis de l'oració personal, utilitzant els textos de Clara com a base per reflexionar sobre la pràctica orant en la vida contemporània. Destaca la necessitat d'una mística orant i la importància del recolzament comunitari en l'oració personal. Clara d'Assís és presentada com una guia que convida a posar la ment, l'ànima i el cor en l'oració, fet que ens portarà a una transformació interior i a una vida cristiana més profunda.

El Cántico «Audite, poverelle» una vida capaz de escuchar

Fr. Massimo Fusarelli

editorial
Arantzazu Francisco
minor

EL CÁNTICO "AUDITE, POVERELLE" UNA VIDA CAPAZ DE ESCUCHAR

FR. MASSIMO FUSARELLI

EDITORIAL ARANTZAZU, COL. MINOR 23,
VITORIA-GASTEIZ 2025.

Un dels descobriments més interessants dels darrers cinquanta anys ha estat la troballa del Càntic *Audite poverelle*, que Francesc va dirigir a Clara i a les germanes que vivien amb ella a Sant Damià, i el 800 aniversari de composició del qual commemorarem aquest 2025. Fr. Massimo Fusarelli, partint del verb *audite* (escoltar), que obre el càntic, ens ofereix una reflexió sobre la importància de l'escolta en la vida espiritual i comunitària, especialment en la tradició franciscano-clariana. El llibre explora l'escolta en quatre dimensions essencials i proposa una reflexió sobre el càntic en clau d'escolta.

Francisco Pérez Hermoso

**¿Qué haces, Francisco?
Yo celebro**

La celebración del *Cántico de las criaturas*

**¿QUÉ HACES FRANCISCO? YO
CELEBRO.**

**LA CELEBRACIÓN DEL CÁNTICO DE
LAS CRIATURAS**

FRANCISCO PÉREZ HERMOSO

EDITORIAL ARANTZAZU, COL. HERMANO
FRANCISCO 88, VITORIA-GASTEIZ 2025.

Amb motiu de la celebració dels 800 anys de la composició del Càntic de les criatures, l'autor ens ofereix una reflexió sobre l'espiritualitat de Francesc d'Assís, la seva relació amb la naturalesa i com el seu Càntic celebra la creació de Déu. A través de la seva vida i ensenyaments, Francesc ens convida a viure en harmonia amb la natura i a adoptar una actitud de gratitud i celebració.

El Càntic ens mostra que per a Francesc celebrar és la seva manera d'estar en el món, d'acollir-lo, de sentir-lo i de viure'l. I ens convida a connectar amb l'amor que som d'una forma real i pràctica, perquè aquest amor flueixi en forma de compromís a favor de la pau i del bé de tots els éssers i del planeta sencer.

Raffaele Ruffo

**Orar a lo largo de la vida
con san Francisco de Asís**

efaranitzazu

**ORAR A LO LARGO DE LA VIDA CON
SAN FRANCISCO DE ASÍS**

RAFFAELE RUFFO

EDITORIAL ARANTZAZU, COL. HERMANO
FRANCISCO 89, VITORIA-GASTEIZ 2025.

Francesc d'Assís va pregar molt al llarg de la seva existència, sent l'oració litúrgica i la pregària els pilars espirituals de la seva vida quotidiana.

És cert que no va escriure llibres sobre aquest tema, però va escriure diverses oracions, la majoria de les quals són poc conegudes. Per exemple, va escriure una versió ampliada del Pare Nostre, o va compondre salms, o una bonica salutació a la Mare de Déu.

A través de les vuit pregàries presentades i comentades en aquest volum, descobrim en Francesc d'Assís a un veritable mestre espiritual que ens ensenya a pregar, a mida que avancem per la vida, ens mostra què demanar a Déu, com agrair-li i com lloar-lo.

«Quin home no ploraria si a la Mare de Crist veies en tant suplici? Qui no s'entristiria a la Mare contemplant amb el seu Fill sofrent?»

(Stabat Mater)

**«...El bon pastor dona la vida per les
seves ovelles...»**

(Jn 10,11)